Cumhuriyet

26 KASIM 1984

SİYASET 84

PARASIZ EK 47

BHagwaN

8/9

Lozan delinirse 10

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

Komünizm hamamda en iyi kurnaları kapmıştır.

TURGUT SUNALP
MDP Genel Başkanı

●

Ben inandıklarımı ayda bir, iki ayda bir söylüyorum.

TÜRKÂN ARIKAN
ANAP Edirne Milletvekili

●

Dünya klasiklerinde dahi acılı eserler daha çok vardır.

ORHAN GENCEBAY
Arabeskçi

●

Ortadireği medeniyetin gerektirdiği imkânlardan yararlandırmalıyız.

SAKIP SABANCI
İşadamı

●

"Sen bu işlerden ne anlarsın?" diyenler çıkacaktır. Onlara sorayım bakalım: "Sizin aranızda ANLAYAN var mı?.."

MUKBİL ÖZYÖRÜK
Tercüman Gazetesi Yazarı

●

Evet, Türk'ün Türk'ten başka gerçek dostu yoktur... Ama Türkiye herkesin gerçek dostudur... Diplomatlarımız da bunu anlatmak için, yeryüzü ülkelerine yayılmıştır.

MEHMET BARLAS
Milliyet Gazetesi Başyazarı

●

Sırf İzmir'in anası değiliz.

BURHAN ÖZFATURA
İzmir Anakent Belediye Başkanı

●

Sorunlarımız torunlarımıza, durumlarımız da yorumlarımıza uygun olmalı.

ÇETİN ALTAN
Güneş Gazetesi Yazarı

●

Şevket Başkan, beni çok yormuş bir arkadaşımdır.

HALİT NARİN
TİSK Başkanı

●

Kanaat getirdim, bu et temiz ve sağlık şartlarına uygun, hem de yumuşak.

HAYDAR HATİPOĞLU
İzmir Müftüsü

●

Eğitimde kalite esastır.

VEHBİ DİNÇERLER
Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı

●

Atlarım, köpeklerim, kedim ve John bana yetiyor.

BO DEREK
Sinema Oyuncusu

●

Öyle hastaneler var ki, yüzme bilmeyenler tuvaletine giremez.

MEHMET AYDIN
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

●

Allah büyük, bulunur bizleri kurtaracak yakında.

GÜNGÖR YERDEŞ
Bulvar Gazetesi Yazarı

Milli takım 10 değil 15 gol bile yese ben görevi bırakmam. Buraya demir attım.

KEMAL ULUSU
Futbol Federasyonu Başkanı

●

Bu okumuş cahiller bana, karada da termik santral kuruluyor, Afşin-Elbistan öyle kuruldu, o zaman Afşin-Elbistan'ı da kıyıya taşıyın, dediler. Yarabbim sen bana sabır ver.

CEMAL BÜYÜKBAŞ
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

●

Sesimizle, sazımızla, şarkılarımızla Türk müziği sevenleri firmamıza bekliyoruz.

SAMİME SANAY-YILDIRIM GÜRSES
Ses Sanatçıları

●

Herkes kendine en yakışan gülüş şeklini bulmalı ve güzel gülmelidir.

GÜLRİZ SURURİ
Tiyatro Sanatçısı

Çin'de aslımı gördüm.

HALİL ŞIVGIN
ANAP Genel Başkan Yardımcısı

●

Haliç, dör yıl, üç ay sonra gözlerimin rengine değil, ama makul bir seviyeye çıkacaktır.

BEDRETTİN DALAN
İstanbul Anakent Belediye Başkanı

●

Yeni evime dört tane hela yaptırdım

MÜJDE AR
Sinema Oyuncusu

●

Tanrı, Almanya'yı Derwall'den kurtardı, inşallah Türkiye'yi de kurtarır.

SÜDDETUSCHE ZEİTUNG
Alman Gazetesi

●

Stockholm'de ilk üçe giremezsem saçlarımı, ilk beşe giremezsem de bıyıklarımı keserim.

BARIŞ MANÇO
Hafif Müzik Sanatçısı

●

Üniversite uyuşuk.
Tiyatro ve sinema pısırık.
Şiir ve musiki, ruhsuz.
Edebiyat, renksiz.
Polemik ise, seviyesiz.
Bize ne oldu böyle?
Ne zaman oldu?
Nasıl oldu?

RAUF TAMER
Tercüman Gazetesi Yazarı

Bundan böyle, Türk çocuklarına, hele lise bitirenlerine, eski haflerimizi öğretmemiz kültür bakımından şart olmalıdır. Çünkü, budur ancak Türkiye'deki kültür yozlaşmasını önleyecek.

ERGUN GÖZE
Tercüman Gazetesi Yazarı

●

Amacımız bağcıyı dövmek değil, üzüm yemek.

AHMET KURTCEBE ALPTEMOÇİN
Maliye ve Gümrük Bakanı

●

Düşünmekle Anayasa değişikliği olmuyor.

NECDET CALP
HP Genel Başkanı

●

Yerimi kimse dolduramaz.

SALİH GÜNEY
Sinema Oyuncusu

●

Ben kendimin assolistiyim.

NİHAL ARDA
Şarkıcı

●

Türkiye'de birtakım kurumlar son derece ciddi çalışmaktadır. Birtakım insanlar düğmelere el uzatıyor, elektrikler yanıyor, birtakım insanlar musluğu çeviriyor, sular gürül gürül akıyor.

ERDOĞAN ŞENAY
Futbol Federasyonu Üyesi

●

Milletvekillerinin iyi düşünmesi için oturduğu koltuğun rahat olması lazım.

ABDURRAHMAN DEMİRTAŞ
MDP Milletvekili

●

Kocasıyla arası açık hangi sanatçı varsa bana gelsin.

MEHMET NABİ İNCİLER
İnci Baba

●

Hem geçmiş olsun, demek hem de tebrik etmek için soyunma odasına indim.

ZEYNEP ÖZAL
Kadıköy Belediyesi Basın ve Halkla İlişkiler Fahri Görevlisi

Onlar Jaguar, biz de at arabasıyız.

CEM PAMİR
Milli Futbolcu

haftanın portresi

Turgut Beyi kızdıran Turgut hanım

TBMM Özlük İşleri'ne sunduğu belgelere göre kullanmadığı göbek adı *Turgut* olan *Türkân* hanım, kendisinden 1.5 yaş büyük ağabeyi *Vural* bey ile *Turgut* beyin partisinden politikaya girdiği zaman İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde işletme yönetimi doçentiydi.
Partinin henüz kurulduğu, *Turgut* beyin Başbakan, *Vural* beyin Bakan olmadığı günlerde, *Turgut* hanım da ağabeyinin ricası ile partinin muhasebe sistemini kuruyordu. *Turgut* bey kabinesini kurduğu zaman, *Turgut* hanım, Meclis'in 12 hanımefendisinden biri olarak bakanlık koltuğuna oturamadı ama ağabeyinin koltuğunun yanına bir sandalye çekiverdi. Bakanlık mutfağında ağabeyine bir süre yardımcı olduysa da, bu yardımı anayasaya aykırı görenlerin çıkardığı tartışma sonunda yanda kaldı. Öteki bakanlıklardaki *"arkadaş odaları"* gibi o da *"kardeş odası"*nı boşaltmak zorunda kaldı. *Turgut* hanım her ne kadar 50'sinden sonra politikaya girdi ama politikaya olan ilgisi uzun yıllar öncesine dayanıyordu. Her şeyden önce bir seçmen olarak politikaya ilgi duymuştu. *"Sabit fikirli"* bir seçmen olmadığı için DP'ye, CHP'ye, AP'ye oy verdi, bu listelerde beğenmediklerini sildi, karma listelere oy attı. Fakat MHP ile MSP'ye bir tek oy bile vermedi.

10 yıl önce, gazetelere politik içerikli makaleler yazmaya başladığı zaman bunlardan birinin başlığı şöyleydi: *"Ben bir parti başkanı olsam"*.
Parti başkanı olamadı ama milletvekili oldu. Parti Başkanı da ağabeyinin çok yakın arkadaşıydı. Sonra *Vural* bey ile *Turgut* beyin arası açıldı. *Vural* bey koltuğundan azledildi. *Turgut* hanım ağabeyini o kötü günlerde yalnız bırakmadı, bakanlık odasını birlikte terk etti.

Derken, bir zamanlar oyunu hiç vermediği o partilerden birinin eski üyeleri *Turgut* beyin çevresini sardı. *Turgut* hanım, *Turgut* beyin böyle bir çembere girmesine çok üzüldü. Ağabeyinin üzüntüsünün üzerine bir de bu eklenince *Turgut* beyi basın yolu ile uyarmak istedi. İsim vererek, partinin geleceği için sakıncalı bulduğu *"zat-ı muhterem"*i açıkladı. *Turgut* bey bu açıklamaya çok kızdı ve Turgut hanımı *'ihraç edile"* diye, disiplin kuruluna gönderdi.
Kamuoyu şimdilerde, disiplin kurulunun alacağı kararı ve *"ağzıma fermuar çektim"* diyen *Turgut* hanımın söyleyeceklerini bekliyor...

haftanın fotoromanı

(Fotoğraf: RIZA EZER)

dünya kulisi

ABD

Ali, Müslümanlık ve eşi

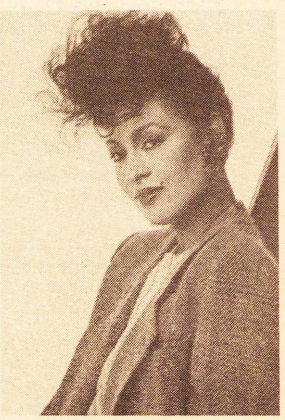

*Eski Dünya Ağır Siklet Boks Şampiyonu **Muhammed Ali**'nin üçüncü eşi **Veronica Ali, "Özel kişiler benden özel şeyler isterlerse yaparım"** diyor. Bu özel kişilerin biri Fransız modacı **Andre Courreges,** Veronica Ali'den kreasyonlarını butiğinin açılışında sergilemesini istedi. 28 yaşındaki Veronica, televizyonda zayıflatan bir içeceğin reklamına çıkmayı da kabul etti. Veronica, Müslüman Muhammed Ali'nin reklamları nasıl karşıladığı sorusuna **"Ali doğru karar vereceğimi biliyor"** cevabını veriyor. Veronica Ali, ABD'deki Müslümanların lideri İmam Deen Muhammed'in **"kadınların özgür olmasına izin verdiğini"** ekliyor ve **"Oğullarım da artık çocuk olmadıklarına göre, bir sürü boş zamanım var"** diyor. Veronica'nın biri altı, diğeri yedi yaşında iki oğlu var.*

FRANSA

Nutuk için zaman

*Fransa İçişleri Bakanı **Pierre Joxe,** geçenlerde Fransız polisi üzerine uzun bir söylev verdi. Eski İçişleri Bakanı **Gaston Defferre** söyleve ilişkin şunları söyledi: **"Joxe'un bu başarısının önünde şapka çıkarıyorum, bu işleri çok iyi beceriyor... Benim polis üzerine nutuk çekmek için zamanım olmamıştı."***

İNGİLTERE

Diana'nın saçları

*Londra'nın günlük gazeteleri, geçenlerde **"Diana'nın saçları nasıl daha iyiydi?"** tartışması yaptılar. 23 yaşındaki prenses, bir haftada saç modelini tam iki kez değiştirdi. Muhafazakâr Daily Mail Diana'nın elmaslarla süslü tarakla tutturulan, klasik röfle saçlı iki modeli için şöyle yazdı: **"Çarpıcı saçlarını değiştirip 40 yaşlarına geldiğinde edineceği bir saç modeli için çok genç."** Lady Di bir iki gün sonra kuaföründen 1940'ların saçlarıyla çıktı. Gazeteler Lady Di'nin saç modelini yakalamaya çalışadursun, kuaförü Richard Dalton, **"Daha neler göreceksiniz neler?"** diyor.*

ROCK

"İşsizleri silahlandırın"

*İngiliz Rock grubu **Frankie Goes to Hollywood,** ortalığı karıştırmayı sürdürüyor. Büyükelçilerden devlet başkanlarına kadar herkese saldıran beşlinin **"Relax"** adlı parçaları BBC'de yasaklandı. **"İki Kabile"** adlı video filminde, ABD Başkanı Reagan'la, Sovyet lideri Çernenko'yu ağız dalaşına tutuşturmaları Sovyet Büyükelçiliği tarafından kınandı. İngiltere'yi karıştıran grup, şimdi ABD'ye büyük bir turneye gidiyor. Amerikalı gençler heyecanla grubu bekliyor. Üzerlerinde **"Frankie say 'Arm the unemployed"** (Frankie, işsizleri silahlandırın diyor) yazılı tişörtleriyle.*

BU HAFTA SİYASET 84

Elinizde tuttuğunuz 16 sayfa ile aranızda ne gibi bir ilişki var? Merhabalaşır mısınız, değerli bir konuğunuz mu, yakın dostunuz mu? Yoksa sıradan bir tanıdık mı? Onunla geçinebiliyor musunuz? Size yararı dokunuyor mu? Ondan hoşnut musunuz? Değilseniz neden? O zaman onu bundan böyle nasıl görmek isterdiniz? Bu hafta arka kapağımızda (s. 16) bir mini-araştırmanın soruları yer alıyor. Lütfen şimdi hemen oraya bir göz atın ve bize cevap yollayıp yollayamayacağınızı bir düşünün.

Baktıysanız devam edelim. Kapak konumuz "Bhagwancılar." 1960'larda Batı dünyasını saran ve siyasi-toplumsal düzene, bütün kurumlarıyla yerleşik hayata bir başkaldırı niteliği taşıyan gençlik isyanı, bir Doğuya yöneliş hareketi yaratmıştı. Özellikle Hindistan, Batılı gençler için, kültürel ve dini bir çekim merkezi olmuştu. Beatles'ın müziği Doğu ezgileriyle bezenirken, çok sayıda Batılı genç Doğu kökenli çeşitli mezheplere girmişler, hayatlarını benimsedikleri yeni ilkelere göre düzenlemişlerdi. Doğulu mezheplerin etkinliği 1970'lere uzanmış, dünyanın en ünlü gitarcılarından John McLaughlin ve Carlos Santana, örneğin, saçlarını kısacık kestirip, tepeden aşağı beyazlara bürünüp "Mahavishnu" için müzik yaptıklarını ilan etmişlerdi. Batı gençliğinin Doğuya yönelişinden bugüne kalan en büyük miras, Batıya yönelen Doğulu dini önderler ve onların artık neredeyse yerleşik kurumlar haline gelen mezhepleri.

Bhagwancıların "Kıyamet"ten sonrasına da yer veren dünyasından güncel politikaya, Atina Gazeteciler Birliği'nce yayınlanan "Ege'de Tehdit" başlıklı broşürden söz ederek geçelim. Broşür "Ege'de Türk tehdidi" tezini ve Ege'nin Helenlere tarihi aidiyetini kanıtlama amacıyla hazırlanmış. Kapağı, ilk sayfası "Ege mavisi". Açar açmaz, birbirinden nefis iki manzara ile karşılaşıyorsunuz. Masmavi denizde yeşil, camgöbeği tonlar, süzülen tekneler. Bütünüyle askeri, stratejik tezlerin, iddiaların, verilerin doldurduğu broşürde, Ege'deki Yunan Adaları'ndan özellikle çekici tarihi ve turistik görüntüler. Oysa geçtiğimiz günlerde gazete sayfalarını dolduran "Limni sorunu"na ilişkin haberler akla hiç de Ege'nin güzelliklerini getirmiyordu. Atina'nın siyasi-diplomatik atağının "durup dururken" ortaya çıkmış bir aykırılık olmadığını, bütün o "fevri" görünen davranışlarına rağmen, Yunan Başbakanı Papandreu'nun kendi çıkarları açısından ne kadar isabetli bir politikayı sürdürdüğünü, "Helenlerin Ege'si"ni sergilemek için çok özenli hazırlanmış bir tek broşür elbette gösteremez. Ama hiçbir şeyi mi gösteremez? Yunanistan'ın atağının Türkiye açısından anlamı, ABD ve NATO'nun iki devlete on yıllardır değişmeyen yaklaşımı üzerine Cengiz Çandar'ın yazısı (10-11. sayfalarda) "en yetkili" ağızlardan bol bol alıntılar içeriyor.

Ve biraz da ekonomi. Araştırmacı Mustafa Sönmez'le, yeni çıkan "Özal Ekonomisi ve İşçi Hakları" kitabı dolayısıyla Şükran Ketenci görüştü. Sönmez, kitabın adının da gösterdiği gibi, Özal ekonomisine "öbür taraftan" yaklaşıyor. Ekonomik konularda Başbakan Özal, Pakdemirli, Erdem, Halit Narin gibi isimler dışında birilerinin sesini duymayı özleyenler için...

ÜMİT KIVANÇ

Tarım Bakanı Doğan — Toprak mı dağıtılacakmış?...

Tarım reformu:
ANAP kahkahalar arasında işi bitirdi

Dağıtılacak fazla toprak yok

Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu'ndan sesler

***HP'li Narin:** Tasarı toprak dağıtmamak için getirildi.*
***ANAP'lı Koçaker:** Kooperatifler sakıncalı ve rejim konusudur.*
***ANAP'lı Artukaslan:** Doğuda feodal ilişki kalmadı, herkesin toprağı var.*
***HP'li Hastürk:** Tasarıyla anayasanın açık hükmü sulandırıldı.*

BETÜL UNCULAR

Toprak ve tarım reformu konusunda yasal düzenleme yapılsın diye çaba gösterilmeye başlanalı 50 yılı aştı. 1933'lerden bu yana, meclislere getirilen çok sayıda **"toprak ve tarım reformu"** yasa tasarılarının hiçbiri gerçekleşmiş, 12 Eylül'den sonraki girişimler dahi sonuçsuz kalmıştı. Ama ANAP hükümetinin işbitiriciliği sayesinde konu, **"tarım reformu"** kalıbına tıkıştırılarak çözüldü. Tasarıyı görüşen Tarım Orman ve Köyişleri Komisyonu'nun HP'li üyesi **Kadir Narin**'in deyişiyle, **"sadece Anayasa hükmünün yerine getirilmesi için"**... Narin'e göre tasarı **"toprak dağıtmamak için"** getirilmişti.

Tarım reformu yasa tasarısı iki gün gibi kısa bir sürede komisyondan **"kahkahalar"** arasında geçiverdi. Görüşmelerin bitimine doğru, niçin yükseldiğini bilemediğimiz kahkahalardan sonra kapılar açıldı ve üyeler birbirini kutlamaya başladılar. Tarım Orman ve Köyişleri Bakanı **Hüsnü Doğan**, sorulan sorulara yanıt vermek istemedi. **"Tasarıyla dağıtılacak toprağın mı, yoksa sahiplerine geri verilecek toprağın mı fazla olduğu?"** sorumuz da yanıtsız kalanlar arasındaydı...

1973 yılında çıkarılan, ancak Anayasa Mahkemesi tarafından 1976'da şekil yönünden iptal edilen ve 1978'de yürürlükten kalkan **"1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Yasası"**na göre toprakları kamulaştırılanlara, başvuruları halinde toprakları geri verilecek.Komisyon'da **"Toprak dağıtılmadan reform yapılır mı?"** diye soran HP'lilere Hüsnü Doğan'ın yanıtı, **"Dağıtılacak fazla toprak yok"**, oldu.

TBMM'nin yaptırdığı bir araştırmada bugüne dek gerçek anlamda **"Toprak Reformu"**nun gerçekleştirilememiş nedeni olarak **"toprak sahibi milletvekilleri"** gösterilmişti. Tasarının görüşüldüğü komisyonun üyesi olmayan ANAP Şanlıurfa milletvekili **Osman Doğan, Mustafa Demir,** Adana milletvekilleri **Ahmet Remzi Çerçi, Nurettin Yağanoğlu** da görüşmelere katıldılar. Kalabalıktan komisyonda oturacak sandalye kalmamıştı.

ANAP'lı **Selim Koçaker, "Kooperatiflerin sakıncalı ve rejim konusu olduğunu"** söylerken, ANAP'lı **Hakkı Artukaslan, "Doğuda feodal ilişkilerin kalmadığını, herkesin toprağı bulunduğunu"** savundu. ANAP'lı **Hikmet Biçentürk,** tasarının ismini unutarak sürekli **"toprak reformu"** sözünü tekrarlayınca HP'liler tarafından uyarıldı... Mayısta Meclis'e verdiği toprak reformu yasa önerisi kasım ayında komisyonda reddedilen HP'li **Yılmaz Hastürk,** Bakan Hüsnü Doğan'ın **"Türkiye'de dağıtılacak toprak yok"** görüşüne karşı çıkarak **"tasarıyla Anayasanın açık hükmünün sulandırıldığını"** bildirdi.

Tarım reformu tasarısının görüşüldüğü komisyonun birkaç yüz metre ötesinde, **"vergi yağmuru"**na tutulan bütçe komisyonundaki muhalefet milletvekillerinin toprağın tozu altında kalan arkadaşlarından daha iyi bir konumda oldukları söylenemez.

"Bakan niçin komisyona gelmiyor?" iktidar partisi üyeleri dahil, muhalefetin hemen tüm üyeleri Maliye ve Gümrük Bakanı

Ahmet Kurtcebe Alptemoçin'in önemli iki vergi tasarısının görüşülmesi sırasında komisyonda bulunmayışını sert biçimde eleştirdiler. Komisyon Başkanı ANAP'lı **Metin Emiroğlu,** Bakan'nın önemli bir mazereti olduğunu söylerken, aynı akşam Bakan'ın İzmir'de katıldığı toplantıdaki görüntü ekrana yansıdı... Alptemoçin, Müsteşarı **Ertuğrul Kumcuoğlu**'nu göndermişti kendi yerine, hükümetle ilgili bazı sözlerine muhalefetin gösterdiği tepki Kumcuoğlu'nu toplantıya katıldığına pişman etti. **"Bütçenin giderlerinin vergi gelirleriyle karşılanması durumunda ekonominin sağlıklı olacağını"** vurgulayan Kumcuoğlu'nun muhalefetin eleştirisine neden olan sözleri şöyleydi:

"Hükümet, son 15 yıldan beri bütçeye ilk kez finansman paketiyle yaklaşan bir hükümet olmuştur. 1970'den bu yana ilk kez bütçenin gelir ve gider kanadı arasında balansı sağlayan bu hükümettir. Hükümetin TBMM'ye de üstün saygısı devam etmektedir.

Kumcuoğlu sözünü henüz tamamlamıştı ki HP'li **Barış Can** usul hakkında söz istedi:

"Sayın Müsteşarın konuşmaları tamamen siyasi nitelik taşımaktadır. Bu tip konuşmalar komisyonu politize eder. Bırtakım sürtüşmelere neden olabilir. Bu tip konuşmalara komisyon başkanının izin vermemesi gerekir."

ANAP'lı Başkan Emiroğlu bu itiraz karşısında sesini biraz yumuşatarak **"Bakanlar komisyona mutlaka katılmalıdırlar,"** dedikten sonra Müsteşar Kumcuoğlu'nun konuşmasının **"zaruri"** olduğunu belirtmekle yetindi. Bu arada, ANAP'lı **Haydar Özalp** da Kumcuoğlu'nun savunmasını yaptı komisyonda...

MDP'li **Fenni İslimyeli**'nin sorunu, bakanın komisyona gelmeyişi değil, hükümetin iki tasarının, gene hükümetin tasarı hükümlerinin tam tersi önergelerle birlikte komisyona gelmesiydi. Gerek taşıt alım vergisi gerekse motorlu taşıtlar vergisi tasarılara hükümetin ANAP'lılara imzalattırdığı önergelerle tamamen değiştirildi, hatta sistemleri bile değiştirildi.

Şöyle ki, **"Taşıtların ağırlıklarına göre vergi alınmasından sürekli yakınıldığı"**, bu nedenle **"değer"** sisteminin getirildiği gerekçede belirtilmesine karşın, tasarı komisyondan gene **"ağırlıklarına ve yaşlarına göre vergi"** sistemiyle geçti... MDP'li Fenni İslimyeli işte burada isyan etti:

"Böyle yeni yollar ihdas ederek devletin fevkalade zor durumlarda kalmasına yol açarız. Hükümet bu komisyonu bu kadar hafife almamalıdır. Komisyonu zor durumda bırakmamalıdır. Sayın Başkan, siz istikbali olan bir devlet adamısınız, ağırlığınızı zaman zaman koyunuz lütfen..."

Baştan beri Maliye Bakanlığı'na getirileceği söylenen ve İslimyeli'nin de kendisinde **"istikbal gördüğü"** ANAP'lı komisyon başkanının yarasına bu sözleriyle İslimyeli tuz bastığının farkında mıydı, bilemiyoruz... Ancak, Emiroğlu'nun da bir gün **"bakan"** olduğunu makam şoföründen öğrenmesi olasılığının bulunmadığını söyleyemeyiz...

Olmak ya da olmamak...

Işılay kızımızdır, yalnız biraz Doğru Yolcudur

Yanlış ata oynayan politikacının "şahlanan" partiden aşağı atlayışı

MDP İzmir Milletvekili Işılay Saygın, kongre kulisinde, "Kardeşim, herkes biliyor" diyordu, "Ben aslında Doğru Yolcuyum. Çeker gideriz partilerinden..."

TÜREY KÖSE

18 kasım pazar günü heyecanlı bir kalabalık Bayramyeri'nde Şenocak Sineması'nın önünde MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp'i bekliyordu. Sunalp burada yapılacak merkez ilçe kongresinden sonra **"Işılay Kızı"**nın partiden ayrılacağından habersiz sinema salonuna gülümseyerek girdi... Ardından **"Işılay Saygın olayı"** tüm açıklığıyla kulislerden kürsüye taşındı... MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp'in **"Böyle bir sorunumuz yoktu. O bizim kızımızdır"** demesine karşın **"Işılay Saygın olayı"** diye bir gerçek vardı.

MDP İzmir Milletvekili Işılay Saygın partinin "gönülsüz" milletvekillerinden. Saygın geçmişte kendi deyimiyle "solun kalesi" olan Buca'da Belediye Başkanlığı'na seçildikten sonra giderek ünlenen bir politikacı oldu. Ancak yeni dönemde siyasal partiler kurulurken, bu kez yanlış ata oynadı.

Bunun kendisi de farkına vardığında **"Ama ben MDP'ye girdiğimde DYP kurulmamıştı"** diye açıklamalar getirmeye başladı, ne doğru dürüst örgütle ilişkilerini sürdürdü. Ne de Genel Başkanı Turgut Sunalp İzmir'e geldiğinde yanında yer aldı. Hatta **"kalesi"** olan Buca'da bir kahvehanedeki toplantıya bile katılmadı. Işılay Saygın giderek MDP'den **"soğudu"**. Bu **"soğukluk"** merkez ilçe kongresinde iyice ortaya çıktı...

İMTİHANA ÇEKİLİR GİBİ

MDP Merkez İlçe kongresinde konuşan, halen Merkez İlçe 2. Başkanı ve adaylardan da biri olan **Turgut Adalı,** Işılay Saygın'ı sert bir dille eleştirince, Kongre Divan Başkanı **Mustafa İzci** Saygın'ı kürsüye davet etti. Genel Başkanı'nın **"baş işareti"** ile zoraki kürsüye çıkan Saygın, Adalı ile de **"zoraki"** el sıkıştıktan sonra **"Buraya imtihana çekilir gibi çıkarıldığım için üzgünüm. İstenmiyorsam bu partiden giderim"** dedi. Saygın daha sonra kulislerde **"Kardeşim, herkes biliyor, ben aslında Doğru Yolcuyum, çeker gideriz partilerinden"** diye daha **"açık"** konuşmaya başladı...

Bu arada Turgut Adalı'ya pusulalar gelip gitmeye başladı. Önce kızarıp bozaran Adalı daha sonra kürsüye çıktı ve bağırarak, **"Biraz önce Işılay hanımın elinin sıcaklığını duyduktan sonra bu konuda konuşmamaya karar vermiştim"** dedi. Ardından **"Işılay hanımın elinin sıcaklığını"** unutturan gelişmeleri anlattı:

"Gelen pusulalardan hakkımda neler söylediğini öğreniyorum. Burada gazetecilerin, diğer partilerden kimselerin önünde bu konuyu konuşmak benim için ardır. Ama Işılay hanım 'Adalı gazetecilerle bile konuşamaz, Vali'nin belediye başkanının yanında nasıl davranacağını bilemez' **diyormuş."**

DÖVDÜRÜRÜM VALLA

Bu sözler salondaki havayı birden gerginleştirirken, Adalı **"hatta** 'fazla konuşmasın onu dövdürürüm' **demiş"** diye sözlerini sürdürünce salonda bağırışlar duyulmaya başlandı. Kongre bu gergin hava içinde sürdü...

Turgut Sunalp kongredeki uzun konuşmalar ve tartışmalar nedeniyle sabah başlayan kongrede kürsüye ancak saat 14.30'da gelebildi. Sunalp tartışmaların **"sağlık"** göstergesi olduğunu söyledi. **"komünizmin hamamda nasıl en iyi kurnaları kaptığını"** anlattı.

Turgut Sunalp kongreden sonraki gün düzenlediği basın toplantısında uzun uzun partilerinin, seçimlerde aldığı kötü neticenin nedenlerini ve MDP'nin şimdi nasıl **"şahlandığını"** anlattı. Birkaç dakika sonra bir gazeteci Işılay Saygın'ın istifa ettiğini söyleyince de renk vermeden **"Kabul etmem"** dedi.

"Şahlanan" partiden **"düşenler"** vardı...

Işılay Saygın sonraki günlerde Ankara'ya giderek temaslarını sürdürdü. Bu arada çıkan **"Yeni kurulacak Büyük Anadolu Partisi'ne giriyor"** haberleri ortalığı iyice karıştırdı. Saygın'a Ankara'da partili arkadaşları, **"Bizi yalnız bırakma. Birkaç kendini bilmez yüzünden partiyi bırakma"** diye çok ısrar ettiler, ancak karar **"çok önceden"** verilmiş ve ilk fırsatta uygulamaya konmuştu. Turgut Sunalp **"istifasını kabul etmem"** derken, Saygın son sözünü söyledi ve **"Kendi bileceği iş. Ben istifamı verdim,"** dedi.

TBMM tutanaklarından

Bir gece ansızın devletleştirebilirim

Özel teşebbüslerin devletleştirilmesine ilişkin yasa TBMM'de görüşülürken MDP'li Ferit Melen'in verdiği bir önerge ile "devletleştirme" zorlaştırıldı. Başbakan Turgut Özal buna hiç itiraz etmedi. İşin ilginç yönü, devletleştirmeyi zorlaştıran yasaya HP'lilerin de oy vermesiydi. Ferit Melen ile Özal'ın tutanaklara geçen konuşmalarından parçalar aktarıyoruz:

FERİT MELEN (Van) — Sayın Başkan, çok değerli arkadaşlarım; ciddi bir rejim meselesi üzerindeyiz. Bir müddetten beri hükümette bir alışkanlık başladı. İktisadi kararlar alırken halkı yok farz etmek, kanunlar getirilirken de anayasayı yok farz etmek. Bu, bir rejimi nereye kadar götürebilir, takdirinize arz ederim.

Muhterem arkadaşlar, özel teşebbüslerin kamu yararı gerektirdiği takdirde devletleştirilmesi gayet tabiidir ve anayasanın emridir. Yalnız devletleştirmeyi kim yapacaktır, önemli olanı odur.

Bu yetki yasama yetkisine sahip Meclise mi ait olmalıdır veya öyledir. Yoksa bu hükümete Meclis bu yetkiyi devredebilir mi?

Değerli arkadaşlarım, özel teşebbüs kurma hakkı, mülkiyet, çalışma, sözleşme hakları gibi haklar anayasanın verdiği birer temel haklardır, hürriyetlerdir. Bunlarda takyit ancak kanunla getirilebilir. Böyle olunca, özel teşebbüse el koyma gerektiği zaman her hadisenin hususiyetine göre, bunun kanunla yapılması zaruridir, bundan başka da çare yoktur. Bu mevzuda anayasamız hükümete kanun kuvvetinde kararname çıkartma yetkisi dahi vermiştir. Bu yetkiyi vermeyen anayasa elbette hükümete doğrudan doğruya bu mevzuda icra yetkisi de vermez. Bir defa hakikaten bu anayasa bakımından sakattır. Böyle bir yetkiyi hükümet isteyemez ve böyle bir yetkiyi Meclis hükümete devredemez; devrederse anayasayı çiğnemiş olur.

Sevgili arkadaşlarım, ikincisi; bu iktidar da özel teşebbüsçüdür, özel teşebbüs üzerine titremektedir. Programında var, parti programında var, konuşmalarında var. Bunu mutemadiyen ve iftihar ederek tekrar ediyorlar. Böyle olunca, özel teşebbüsü bu kadar tehdit altında bulunduran bir rejimi kurmakta ne mana vardır?

Yabancı sermaye getirmek istiyorlar, yabancı sermaye gelmek için güven ister. Yabancı sermaye, bir gece sabaha karşı hükümet kararıyla özel teşebbüsün devletleştirilmesi mümkün olan bir rejimde gelir mi, özel teşebbüs böyle bir rejimde kendisini emniyette hisseder mi? Elbette hissetmez.

Birçok partilerin programlarında devletleştirme hükümleri var. İktidara geldikleri takdirde —biraz evvel konuşan arkadaşımız da bahsetti— belki bankaları, sigorta şirketlerini, başka tesisleri devletleştirmeyi düşünüyorlar; onların programında var diye, onların kuracakları hükümete böyle bir yetkiyi nasıl verebiliriz, anayasayı çiğneyerek, anayasayı ihlal ederek, anayasayı yok farzederek?

Sayın Anavatan Partililer, şimdi bu hükmü getiriyorsunuz, hükümetinize güveniyor olabilirsiniz, bu hükümet yapmayabilir; ama bu hükümet ebedi değil. Siz yarın düştüğünüz zaman ve kanunu kaldırmak kudretine de sahip değilsiniz. O kanunu başkaları kullanacaktır. Yok eğer "Ben ölünceye kadar başbakan olarak kalacağım" diye düşünüyorsa o başka! O teminatı Allah'tan mı alır, kimden alır bilmiyorum. **(ANAP sıralarından gülüşmeler.)** O teminatı millet de vermez, biz de vermeyiz, belki Allah'tan alır. Ama kendisinden sonra başka hükümetlerin geleceğini bilmeli ve hakikaten bu kadar tehlikeli bir silahı bu tür hükümetlere şimdiden teslim etmemeli, bu yanlıştır.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Melen.

Buyurun Sayın Başbakan. **(ANAP sıralarından alkışlar)**

Sayın Başbakanım, önerge üzerinde hükümete söz veremiyoruz. Önergeyi oylayalım, lütfen siz madde hakkında konuşun.

BAŞBAKAN TURGUT ÖZAL (İstanbul) Öyle mi?

BAŞKAN — Evet efendim. **(HP sıralarından alkışlar** "Konuşsun" **sesleri)**

BAŞBAKAN TURGUT ÖZAL (Devamla) — Söyleyeceğim uzun değil Sayın Başkan, bir dakikalık bir şeydir.

YILMAZ İHSAN HASTÜRK (İstanbul) — Biz uzun konuşma bekliyorduk Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN TURGUT ÖZAL (Devamla) — Uzun konuşma mı bekliyordunuz? Başka zaman uzun konuşuruz merak etmeyin, bütçe geliyor.

BAŞKAN — Sayın Başbakanımızın konuşmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN TURGUT ÖZAL (Devamla) — Bu önemli bir kanun. Aslında muhalefete mensup bir grup da ismi üzerine "Devletleştirme Kanunu", "Devletleştirme Kanunu" veya öyle anladık. Şartlar itibarıyla madde 2'nin getirdiği şartlar, devletleştirme işinin fevkalade zor yapılacağını göstermektedir. Yani dikkatli bir konudur.

Aslında 3'üncü madde sayın Ferit Bey'in söylediği gibi Anayasaya aykırı bir madde değildir. Anayasamız özel teşebbüsün devletleştirme şeklinin ancak kanunla yapılacağını öngörmüş. Yoksa her bir özel teşebbüs için devletleştirmenin kanunla yapılmasını öngörmemiştir. Genel olarak devletleştirme esaslarının kanunla yapılacağını vaz etmiştir. İşte bu kanun anayasada atıf yapılan kanundur. Ama benim anladığım kadarıyla MDP'den gelen teklif —Ferit Bey'in eski tecrübesine itibaren— bu işi biraz daha zorlaştırıyor. Yani devletleştirme meselesine Bakanlar Kurulu karar vermesin, Türkiye Büyük Millet Meclisi karar versin istiyor. Bu konuda itiraz etmeyiz. Arkadaşlarım öyle söylemekle beraber bu teklife biz de iştirak ederiz. **(Şiddetli alkışlar)**

Yarım yüzyıllık denizci Sadun Boro Gökova'dan sesleniyor:

Elimizde cennet var, koruyacak sağduyumuz yok

SADUN BORO

Gökova civarında kurulması düşünülen termik santral ile ilgili olarak gerek basında ve kamuoyunda gerekse hükumet yetkililerince, bilerek ve çoğu kez bilmeyerek uzun boylu yazıldı, konuşuldu, tartışıldı, daha da süreceğe benzer.. Bir yandan zavallı Gökova can çekişirken, konu, parti propagandasına bile alet edilmeye başlandı..

Hayret ettiğimiz husus, bu tartışmalara konu olan Gökova'nın gerek yetkililer gerekse büyük bir ekseriyet tarafından daha neresi olduğu bile kesinlikle bilinmiyor!...

Gökova'nın kıymetini, ismini duyan değil, ancak onu gezip gören, teneffüs eden bilebilir.. Zaten, hakikaten onu bilenlerin feryadı üzerine, konu kamuoyuna yansıdı ve geniş ilgi gördü. Yoksa, ilgili bakanlar ve siyasiler gibi, şu santralın yerini görelim, diye gelenler, Gökova'yı göremeden geçip, giderler. Dolayısıyla, işlenmek istenen cinayetin önemini anlayamazlar!..

Onun için önce, Gökova denen yerin ne olduğunu, onu bizzat görmeyenlere, biraz olsun anlatmaya çalışalım.

Bodrum ile Datça yarımadaları arasında uzanan Kerme Körfezi, çapkın bir el gibi, Anadolu'nun koynuna doğru, 50 mil sokulur. Sona doğru daralan bu koca körfezin güneydoğu sahilleri, yani batıda Çatı Koyundan başlayıp, nihayette Sedir Adası, Gelibolu Koyuna kadar uzanan kısmı, görülmeden inanılamayacak kadar şaheser bir doğa harikasıdır. Burada, deniz ve kara, iki âşık gibi, öylesine içtenlikle birbirine sarmaş dolaş olmuştur ki, her biri diğerinden daha güzel, sayıları belirsiz koylar, elele uzanır gider.. Mavinin en güzeli, bu kıyıları okşayan sularda, yeşilin en canlısı, bu koyları kucaklayan çam ve günlük ormanlarında..

Kısacası, Tanrı bu yöreyi adeta cennetin ne kadar güzel olabileceğini kullarına göstermek için yaratmış... İşte, esas Gökova bu yöredir!..

CENNET VAR SAĞDUYU YOK

Otuz küsur yıldır, küçük bir yelkenli ile, dünya denizlerini gezmiş, sahillerini görmüş, ayrıca, son beş yıldır yaz kış çoğu zamanını Gökova'da geçiren bir kimse olarak, sizi temin ederim ki, doğa ve yat turizmi bakımdan, böylesine zengin bir kıyı şeridinin bir eşine daha, değil Türkiye sahillerinde, ne bütün Akdenizde, hatta, ne de koca dünyada rastlayabilirsiniz...

Ama ne yazık ki, başta buranın korunması ile ilgili makamı işgal eden Turizm Bakanı olmak üzere, yetkililer, işte bu gerçeği bilemiyorlar!.. Zannediyor ve hatta açıkça ifade ediyorlar ki Gökova, İskenderun'a kadar uzanan kıyılarımızdaki koylardan herhangi bir tanesidir.. Ve, o giderse daha birçoğu vardır...

Tanrı, bize cömertçe bu cenneti bahşederken, maalesef onun kıymetini bilecek sağduyuyu bizden esirgemiş...

ZOR KURTARDIK

Bahtsız Gökova, bu santral hikâyesinden gayri, esas badireyi, daha yeni yeni atlatıyor.. Bu doğa numunesini, gözümüz gibi koruyup bizden sonraki nesillere de saklıyacağımıza, başta kamu kuruluşları personeline dinlenme yeri, özel teşebbüs otel, yazlık siteler kurmak için bu cennet koyları yağmaya, beton yığınları ile tahrip etmeye kalkıştılar. Bu katliama mani olunması için, geçen kış basında acı acı feryat ettik. Başta Sayın Devlet Başkanımız ve Konsey Üyeleri, konuyla yakınen ilgilendiler. Alakalı bakanlıkların yetkilileri hemen toplanıp, büyük bir anlayış içinde, Gökova'nın **birinci derece doğal sit alanı**

kabul edilerek, aynen korunmasına karar verdiler. Sevincimiz ve kendilerine minnetimiz sonsuzdur.

YENİ KOMEDİ

Lakin, daha bu sevinci içimize sindiremeden, şimdi de karşımıza bir termik santral komedisi çıktı. Bu yeni santral, doğal sit olarak korunacak Gökova'nın tam karşı sahillerinde, 8-10 km. kuzeyinde kurulmak isteniyor. Onun kusacağı zehir, yılda 90.000 ton kükürtdioksit, buranın mevsim rüzgârı olan meltem, karayel ile olduğu gibi bu yörenin üzerine inecek. Ve kısa zamanda, ne ormanında hayır bırakacak ne denizinde!..

Bir yandan nice emek ve paralar sarfıyla, yakılan ormanların yerine yenisini dikip, büyütmeye çalışıyoruz, bir yandan da tümünü öldürecek zehir yuvasını, gene kendi ellerimizle tam karşısına kuruyoruz!.. Zaten yanlış avlanma neticesi, balık neslini tükettik, şimdi geriye kalanı da zehirleyip öldüreceğiz.

İŞİN TEKNİK YANI

Bir de madalyonun teknik yönüne bakalım. Memleketimizin kalkınması için, en önemli sorunların başında, muhakkak ki enerji dar boğazını aşmamız gerek. Bunun için yapılan tüm girişim ve yatırımları takdirle karşılıyoruz. Bu havalideki zengin linyit yataklarından da, sırf doğayı koruyalım diye, istifade etmemek, gayet tabii düşünülemez. Esasen, Yatağan'da kurulan ve işletmeye açılan santraldan başka, bu yöre linyitini işlemek için Milas ile Ören arasında sahilden 20 km. kadar içeride, Yeniköy mevkiinde, ikinci bir termik santralın yapımına 1981 yılından beri devam edilmektedir.

Yanılmıyorsak, Yeniköy santralının ilk projesi, 5 adet 210 megavatlık üniteden oluşuyordu. Bu maksatla, Yeniköy'de, tarıma pek elverişli olmayan 4.000 dönüm arazi ayrılmıştır. Kömür yatakları hemen

Başta Turizm Bakanı olmak üzere, yetkililer, zannediyor ve açıkça ifade ediyorlar ki, Gökova kıyılarımızdaki koylardan herhangi bir tanesidir ve o giderse daha birçoğu vardır. Oysa, sizi temin ederim ki, doğa ve yat turizmi bakımından böylesine zengin bir kıyı şeridine ne Türkiye'de ne dünyada rastlayabilirsiniz.

bu havalide. Gerekli su, 5 km. mesafedeki Dereköy'de mevcut. Herhangi bir su sıkıntısına karşı, ayrıca Milas yöresinde, Geyik göleti düşünülüp, inşaat projesi bile hazırlanmış.

Yeniköy santralının, ilk merhalede yapımına başlanan, 210 megavatlık iki ünitesinin inşaatı, gelecek yıl bitmek üzere. Dereköy'den su getirilmiş, asfalt yolu yapılmıştır. Buraya kadar her şey tamam.. Şimdi, doğruluğuna bir türlü inanmak istemediğimiz, yaygın bir söylenti var.

MEŞHUR HİKÂYENİN BAŞI

Şöyle ki, TEK, 1981 ve 1982 yıllarında, iskele ve depo ile birlikte deniz kenarında sosyal tesislerini kurmak için, Ören ve Türkevlerinde, geniş istimlâklere teşebbüs eder. Bura sakinlerinin şikâyeti üzerine, Ulusu hükümetince, buna mani olunur. Uzun uğraşlara rağmen TEK, sosyal tesisleri için, deniz kenarında yer temin edemeyince, işi inada bindirir ve su bahane edilerek, Yeniköy'de yapımı planlanan diğer üniteler sahile kaydırılır!... Böylece, meşhur Gökova Termik Santral dramı da başlamış olur...

Böyle bir sorumsuzluğa, bir türlü ihtimal veremiyoruz. Şayet bu isnad doğru ise, bırakın bir tarafa Gökova'nın rezil olmasını, bize yükleyeceği maddi külfete basit bir göz atalım:

2 x 210 megavatlık yeni santral, ilk projesindeki gibi, Yeniköy'dekine ilave edilirse;

1 — En basit bir hesapla, asgari yüzde otuz daha ucuza mal olur. Yani, bugün 120 küsur milyara ihale edildiği söylenen, yeni santral en aşağı, 30-40 milyar daha ucuza kurulur..

2 — Bütün çalışması boyunca, personel, yan tesisler, nakliye, vs. gibi birçok masrafları müşterek olacağı için, büyük tasarruf sağlanır. Dolayısıyla, üretilecek enerjinin maliyeti, her ikisi için de, daha düşük olur..

3 — Ekseriyeti bahçelik ve tarıma elverişli, 4.000 dönüm sahil arazisi, yeniden boşu boşuna istimlâk edilmez..

Ayrıca, bugün küçük, şirin ve tarımla uğraşan köylerin süslediği bu sahil ve ova, yarın zehirli dumanlar altında yatan bir kente dönüşmez.

Yetkililer, bu basit hesapları bizden daha iyi bildiklerine göre, gayri ihtiyari, başka sorular insanın aklını kurcalıyor.. Acaba bütün bunların altında, bilemediğimiz, daha başka hususi sebepler mi yatıyor?

Sayın ilgili bakanlar ve yetkililer, mesuliyeti biribirinize atmakla, bunun manevi yükünü de sırtınızdan atacağınızı zannetmeyin. İstanbul misali, iş işten geçmeden, bir daha tamiri mümkün olmayan, bu affedilmez hatayı yapmayalım.

Yılın 8 ayı tekne üstünde, Gökova'da

Sadun Boro, yaklaşık yarım yüzyıllık denizci. Küçüklüğünden başlayarak tekneylerle, denizle haşır neşir oldu. 1948'de Galatasaray Lisesi'ni bitirdi, İngiltere'de tekstil okudu. 1952'de bir İngilizle birlikte İngiltere'den Orta Amerika'ya ilk büyük seferini yaptı. Kendisini Türkiye'de ünlü kılan teknesi "Kısmet" 1962'de kızağa kondu, 1964'te indi. Boro, Alman asıllı eşi Oda ile 1965-68 arasında dünya turu yaptı. 1977'de bu kez kızı Deniz'i de alarak 2.5 yıllık bir Orta-Kuzey Amerika turuna çıktı. 1979-80'de Bodrum'a yerleşti. Yaklaşık 5 yıldır, yılın sekiz ayını tekne üstünde, Ege'de geçiriyor. Yanda, Boro 30 yıl önce teknesinde, altta, Kısmet Boğaz'da.

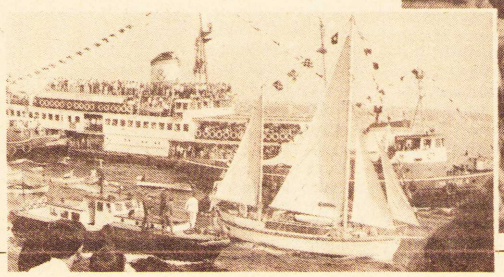

İCRAATIN İÇİNDEN

KEMAL GÖKHAN

Batı gençliğinde 1960'larda güçlü bir yöneliş halinde beliren Doğuya ilgi ve hayranlık eğilimi etkilerini çeşitli düzeylerde, çeşitli biçimler altında sürdürüyor. Bu büyük dalgadan bugüne kalan en büyük birikintiler, irili ufaklı bir dolu "mezhep." Asyalı dini liderlerin (guru) öğretileri, öğütleri ve yol göstericiliği altında toplanan Batılı -çoğu genç- insanlar, kendilerine göre bir hayat düzeni yaratıyor, mezhebin gücüne ve imkânlarına göre, kendilerine özgü hayatlarını sürebilecekleri özel mekanlar da oluşturuyorlar.

Guru Shree Rajneesh, kocaman kocaman açtığı gözleri, düzenlediği ruh kurtarma seanslarında çırılçıplak gençlerin kollarını açıp gözlerini yumarak yarattıkları çarpıcı görüntülere eşlik eden donuk yüzü ve huzur vaat eden çağrılarıyla bu mezheplerin en güçlülerinde birini yaratmayı başardı. Hindistan kökenli gurunun mezhebi şimdi muazzam bir servete sahip. Gençlerin katıldığı, **"Aydınlanmış Tanrı"nın (Bhagwan)** öğütlerine uymayı öğrendiği, deney kazandığı, yeni gelenleri eğittiği, insanların bütün hayatlarını geçirdikleri bir yerleşik düzeni de var. Ve çok önemli bir olgu, Bhagwancıların kendilerine ait bir **"vatan"**ları da var.

Üç yıl önceydi. ABD'de, Oregon eyaletinde, yarasa Western filmleri çevirmeye yarayacak bir toprak parçasını Bhagwancılar satın aldı. Bhagwan, hayalini gerçekleştireceği bir vatan edinmişti. Hayali yeni bir insan yaratmak, amacı bu seçme insanları bir araya toplayıp onlarla birlikte yeraltında bir kente sığınarak Üçüncü Dünya Savaşı'nı sağ salim atlatmaktı.

Bhagwan'a inananlar, kısa zamanda çölü vahaya dönüştürdüler. Şimdi, kendilerine dostça duygular beslemediğinden şüphelendikleri dış dünyaya karşı silahlanmaya başladılar. Kendi içinde çok sıkı bir bütünlüğe sahip, birbirlerine bağlı, inançlı müritlerden oluşan bir topluluk, eski adı Antelope şimdiki adı **Rajneesh** olan kentte kendi dünyasını yaratmış durumda; şimdi onu korumaya hazırlanıyor. 2 bin dolayında Bhagwan müridini barındıran Rajneeshpuram, yasadışı kurulmuş bir kent. Kentte yaşayanlar Amerikan göç yasalarına aykırı davranmakla suçlanıyor. Kent buldozerler tarafından yerle bir edilme tehlikesiyle her an karşı karşıya.

Ama Belediye Başkanı Swami Devi'ye bakılırsa böyle bir girişim kolayca başarıya ulaşamayacak. Swami Devi, Rajneeshpuram sakinleri için, **"Onlar burayı yurt edindiler ve bu böyle sürecek"** diyor. **"Eğer içimizden veya dostlarımızdan birinin kılına zarar gelirse biz de dışardan 15 kişi öldürürüz."** Swami Devi, buldozerler gelirse karşı koyacaklarını da kararlılıkla belirtiyor.

Son zamanlarda Bhagwancılara çeşitli yayınlarda yer veriliyor. Bunun bir nedeni, dini lider (guru) ve müritlerinin giriştikleri ticari faaliyetlerde dönen milyonlar, milyarlar, bir nedeni de artık yerleşiklik kazanmaya başlayan bir topluluk haline gelmeleri.

Korunmak için silahlanma meselesi de bu çerçevede konu ediliyor. FBI ile silah tüccarlarının çakışan verilerine göre, Rajneeshpuram'daki Bhagwan müritlerinin ellerinde orduda kullanılan türden silahlar var: **CAR 15** ve **UZI B** tipi yarı otomatik makineliler. Rajneeshprum'da Bhagwam ve adamlarının korunması için gayet sıkı bir sistem kurulmuş durumda. Buraya gelen ziyaretçilere birer günlük izin kâğıtları veriliyor, daha uzun kalacak olanların kollarına sarı bantlar takılıyor. Kentteki güvenlik sisteminin sıkılığından ötürü buraya şimdiden **"polis kenti"** diyenler çıkıyor.

Mezhebe yeni girenler için özel tören. Guru alınlarına parmak değdiriyor, "üçüncü bir göz" açıyor onlara.

Polis kentinde gerçek güvenlik kuvvetleri, ellerinde 38 kalibrelik tabancalarla asayişi ve Bhagwan'ın Roycelarını korumaya çabalıyor.

Huzurlu ortam

Bhagwan, Amerika'dan dini bir lider olarak **"resmen tanınmayı"** istiyor ve hâlâ sahip olamadığı sürekli oturma iznini almaya çalışıyor. Bhagwan yertsiz yurtsuzlara yaptığı çağrıda **"Siz, ağır yükler altında ezilmişler, hepiniz bana gelin, sizi canlandırmak istiyorum"** diyor. Gelecek olanlara lezzetli yemekler, temiz elbiseler ve güzel bir yaşam vaat ediliyor, buna karşılık komün inşaatında çalışmalarının teşekkürle karşılanacağı söyleniyor. **"Rajneesh Times"** gazetesinin Almanca baskısında burada sadece fiziksel ihtiyaçların ve öbür dünya özleminin giderilmesiyle yetinilmediğini, insanların burada hiçbir kasırganın, atom bombasının ya da kovulma tehlikesinin olmadığı, huzurlu bir ortam buldukları savunuluyordu.

Bhagwan'a inananların çoğu kırmızı veya portakal rengi kıyafetler giyiyor. Hepsinin boynunda gül ağacından yapılma bir zincir, zincirin ucunda da Bhagwan Shree Rajneesh'in (Aydınlanmış Tanrı) resminin olduğu bir madalyon sallanıyor. Bhagwan, 1984 ve 1999 arasında dünyada hem doğal afetlerin hem insanların yol açtığı fekaletlerin her türlü kötülüğün gerçekleşebileceğini söylüyor. **"İster istemez nükleer bir müdahale ile son bulacak savaşlar, çıkacak soykırımlar, belirli bir bölgeyle sınırlı kalmayıp bütün dünyaya yayılacak ve evrensel boyutlar alacak"** diyor Bhagwan. Modern gurular zaman zaman dünyanın sonu üzerine bu tür kehanetlerde bulunuyorlar. Bhagwan ilaveten savaşlara, felaketlere karşı direnmeyi yararsız görüyor ve barış hareketlerini **"ahmakça"** diye nitelendiriyor.

Bhagwan para meseleleri üzerine düşündüklerini açıklamaktan çekinmiyor. Ancak, "Kapitalizm özgürlüğün bünyesidir. Ve bu yüzden kapitalizmi destekliyorum" demesinin Bhagwanın hâlâ ABD'de sürekli oturma izni almaya çalışmasından kaynaklandığı söyleniyor. Bhagwan Shree Rajneesh, para düşkünlüğüne, mal mülk birikimine **"aslında"** karşı çıkıyor. Değerlerin sabit kalmasından nefret ettiğini söylüyor ve **"para akmalıdır"** diyor. Ama prensipte **"zenginliğin yaratılmış olmasına"** karşı çıkmıyor, çünkü **"yeni insan"**ın içi gibi dışı da zengin olmak zorunda.

Hinduizm ve Budizm gibi Doğu dinlerinde öngörülen, maddi isteklerin ve zevklerin bastırılması gereğini, Bhagwan tamamen yanlış buluyor. Bu düşüncenin Asya'da fakirliğe, bilinçsizliğe ve hastalıklara neden olduğunu, çünkü bu düşünce tarzının artan refah seviyesinin araçları olan Batı bilim ve teknolojisinin yayılmasını engellediğini söylüyor. Bhagwan fakirlik sorununun yardımlar aracılığıyla da ortadan kaldırılamayacağını savunuyor ve **"Çağlar boyunca insanlar diğer insanlara sadaka, yiyecek, giyecek vererek yardım etti. Şimdiye kadar çok yardım yapıldı, ama sonuç hiç"** diyor.

Başarı olsun mu?

Bhagwan yeni insanın hırslı olmaması ve **"bu dünyada başarılı olma isteği"** taşımaması gerektiğini savunuyor. Ama Bhagwan'a inanan gençlerin ya bu sözlere aldırış etmedikleri ya da üstatlarının dünya görüşünü alışılmışın dışında bir mantıkla yorumladıkları görülüyor. Bhagwan'ın işadamlarının **"hırslı"** oldukları iddia edilemez, ama hemen bütün alanlarda **"başarılı"** oldukları pek açık. Ticari alanda el atmadıkları iş sahası yok gibi. Lokantalar, diskolar açıyorlar, insanlar akın akın geliyor, süs eşyası ve pencere camı pazarlıyorlar, inşaat firmaları ve butikler kuruyorlar, oldukça yüksek düzeyde kazançlar elde ediyorlar. Avrupa'nın birçok kentinde **"Zorba"** diskoları açan Bhagwan'ın adamları oldukça büyük kârlar elde ediyorlar. Dortmund'da (F. Almanya) **"Zorba"** diskoteği açılırken işletme müdürü ayda 20 bin kişinin geleceğini tahmin ettiklerini söylüyordu. Öyle de oldu. Diğer şehirlerdeki diskoların hasılatları da bundan az değildi. Sadece Avrupa'daki diskoların sayısı 50 dolayında. Rajneeshie'ler (kendilerin böyle adlandırıyorlar) her hafta herhangi bir yerde **"herhangi bir şeyler"** açıyorlar.

Gene birçok yerde "Zorba" lokantalarının sayısı her gün artıyor. Bu lokantaların

Bh da so

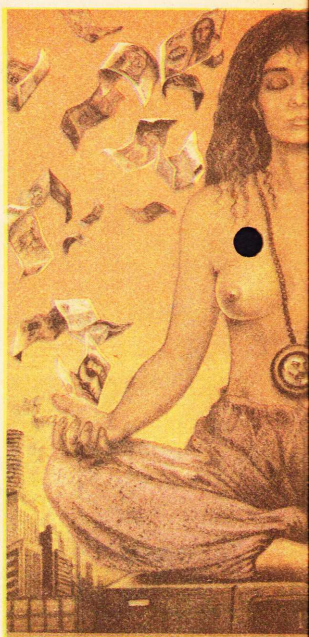

Der Spiegel'in kapağından alınma bir Bhagwancıları bu yılın başlarında ko

1983 Oregon buluşması. Guru çağırdı, insanlar gittiler. Hem de akın akın. Yalnız Federal Almanya'dan 7 bin 500 Bhagwan'cı ABD'nin yolunu tuttu. Rajneeshpuram sakinleri konuklarını, her biri dört kişi alan 3 bin 700 çadırda ağırladılar. Konuklar 10 gün için 500 dolar ödediler. Guru geçerken binlerce müridi yol kenarına dizilip onu selamladı. Geçit töreninin en özgün yanlarından biri, Guru'nun bir Rolls Royce Silver Shadow'un içinde oturmasıydı.

agwan
l budak
ılıyor

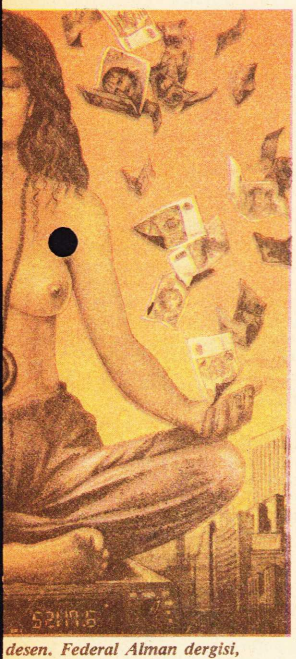

desen. Federal Alman dergisi, nu etmişti.

özelliği yemeklerde et bulunmayışı. Federal Almanya'daki sıradan bir **"Zorba"** lokantası için yılda bir milyon marklık döngü artık hedeflenen bir miktar olmaktan çıkmış. Köln'deki diskonun bu yıl üç milyon mark kazanacağı tahmin ediliyor. Berlin'deki "Far Out" diskosunun geliri dört milyona yaklaşmış. Rajneeshie'lerin el attıkları bütün alanlar bu kadar kazanç getirmese bile gene de oldukça kârlı sayılabilir. Bhagwan'ın adamları bugüne kadar fırınlardan cami yapımına kadar uzanan geniş bir yelpazede her dala el atmışlar.

Bhagwan'ın adamları eski yapıları restore ediyor, çatılar inşa ediyor, evlerde badana yapıyor, binaların cephelerini temizliyor. Şimdi düşündükleri yeni yatırım, oteller zinciri. Aşağı yukarı 100 yataklı olması düşünülen otellerin turistler ve işadamları için **"şehirlerde kurulmuş küçük birer vaha"** olacağı söyleniyor. Otellerin işlevi bununla sınırlı kalmayacak, aynı zamanda bugüne kadar bu tür yerlere güvenmeyen şehirliler için de birer buluşma yeri olması planlanıyor.

Otellerde kulüpler cafe ve lokanta kısımları olacak, ayrıca sağlık hizmeti verilecek, meditasyon da yapılacak.

Hırs ve para

Bhagwan'ın işadamları her alanda başarılı, ancak çalışmalarında hırsın varlığını görebilmek olanaksız. Ma Latifa (Bhagwan'a inananlar dışarda sahip oldukları isimleri kendi aralarında kullanamazlar, ayrıca erkeklerin isimlerinin başına Swami, kadınlarınkine Ma getirilir) **"Bütün bunları sadece hoşumuza gittiği için yapıyoruz, para ancak ikinci derecede önemli"** diyor. Buna karşılık, Swami Dipo, paranın gene de önemli olduğunu, çünkü bir dini birliğin bile para kazanmak zorunda olduğunu söylüyor. Swami Dipo, **"Dünyayı olduğu gibi kabul ediyor, okey diyoruz, ondan kendimiz için en iyi olanı alıyoruz"** diyor. Bir başkası, **Swami Prem, "Eğer insan parasının üstünde oturup kalmazsa kendine güzel bir yaşam kurabilir"** diyor.

Ama daha önce herhangi bir zamanda birisi **"paranın üstüne oturmuş"** olmalı ki, bugün çok çeşitli alanlara yayılmış olan Rajneeshie'lerin iş dünyası başlangıçta kendi varlıklarına dayanarak kurulmuştu. Belki çok az miktar kredi de kullanılmış olabilir. Bhagwan'ın emrettiği gibi **"bu an için"** yaşayan insanların kendi geleceklerinin ne olacağını tasarlayarak ya da firmaları için **"ihtiyat kaydıyla"** tasarruflarda bulunmaları düşünülemez. Swami Dipo, **"Bugün 30 yaşında olan bir insanın 65 yaşında ne halde olacağıyla ilgileneceğini mi zannediyorsunuz?"** diyor. Rajneeshie'ler diskolarda sehpa yerleştirmenin ya da **"Zorba"** lokantalarında sezbe yıkamanın **"iş"** le bir ilgisi olmadığını savunuyorlar. Aslında Guru'dan bu işlerin bir tür meditasyon aracı, bir tapınma ve ibadet unsunu olduğunu duymuşlardı. **"İş"**, bir eğlence unsuru olarak ele alınıyor ve **"Rajneesh Times"** da kimin hangi gün ne yapacağı yazılıyor. Kimlerin merdivenleri, tuvaletleri temizleyeceğini vb. gösteren duyurunun altında şu öğüt var: **"isminizi bulun ve eğlenin."**

Bhagwan'nın adamları hiyerarşiye karşı ve sadece Amerika'daki üstadlarına tabi olmayı istiyorlar. Herkes en iyi yapabildiği işle uğraşıyor, bu nedenle de farklı durumlar ortaya çıkıyor, ancak Swami Dipo, **"Bütün uğraşılar aynı derecede önemlidir. Eğer benim mektuplarımı yazacak, gömleklerimi yıkayacak, yemek yememi sağlayacak birisi olmasaydı o zaman bu işi sürdürmemiz imkânsız olurdu"** diyor. Bütün bunlardan da anlaşılacağı gibi, Bhagwan'nın adamları arasında bir ücret derecelenmesi mevcut değil. Ücretler sadece maliyeye veya sigortaya bildirilmek üzere kâğıt üzerinde gösteriliyor. Gurunun müritlerine yalnızca cep harçlığı türünden bir miktar para verilir, geriye kalan, Bhagwan gençlerinin barınma, giyim, kuşam, yeme-içme, sigara ve yılda bir kez Oregan'a hac ziyareti gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir kenara ayrılıyor.

Bhagwan'ın adamları evleri söz konusu olduğunda hiç de cimri sayılmazlar. Swami Dipo **"Çok pahalı ve lüks evlerde yaşıyoruz. Şömineli, teraslı evlerin zevkini çıkarıyoruz"** diyor.

Ekonomik alanda elde edilen başarılarla birlikte, Bhagwan gençlerinin sürü gibi birlikte yaşadıkları günler de artık geride kalmış. Sekse de fazla zamanları yok gibi görüyor. Oysa Bhagwan onlara geçmişte **"Eğer iki kişi birbirlerini severse başkalarının bunu fark etmesinden korkmamaları gerekir. Gülmeli, şarkı söylemeli ve sevinçten bağırmalıdırlar ki, bütün komşuları burada iki kişi birbirini seviyor desinler"** demişti.

Bhagwan'ın adamlarına bütün pazarların kapısını açan, sadece özel bir düzen, işi bir eğlence olarak alma, zenginliğe karşı kayıtsızlık olmamalı. Başarılarında girişimleri açısından elverişli birtakım ekonomik şartlar da olmalı. Belki riskli işlere girişme ve esneklik bunun nedeni olabilir. **Swami Larry,** bu kadar başarılı olmalarını, **"adamların kendilerini kendi işyerlerinde çalışıyormuş gibi hissetmelerine"** bağlıyor. Swami Larry **"İş oyunmuş gibi düşünülüyor, burada şaşırtıcı olan, bu kadar küçük bir faydanın kazanç üzerine bu kadar büyük etkisinin olması"** diyor.

Bizde ucuz hiçbir şey yoktur" diye konuşuyor Ma Satyo. Gerçekten de bütün Bhagwan diskolarında beyaz mermer, doğal taşlar, tahta ve cam kullanılıyor. Beton ve plastik ürünlere hemen hiç rastlanmıyor. Swami larry **"karanlık, adi meyhanelere benzeyen"** yerler yapmaktan kaçındıklarını aksine canlı renkleri, açık bir mimariyi tercih ettiklerini söylüyor. Ayrıca **"Aydınlık ve açık bir atmosfer alkolikleri, uyuşturucu kullananları ve saldırgan insanları iter"** diyor. Şüphesiz Bhagwan gençleri bu durumda değiller. Bhagwan gençlerine arasıra hoparlörlerden şu anons yapılıyor: **"Alkolden zevk almak güzeldir, ama körkütük sarhoş olana kadar içmek hiç de güzel değildir."** Böyle düşünmeyenlere karşı kaba kuvvet kullanıyorlar. Bu insanlar dostça davranan **"Ma"**lar tarafından gülümseyen bir yüzle ve ikna edici yumuşak sözlerle **"rahatlatılıyor."**

Bhagwan'ın adamlarının girişimlerinde bu kadar başarılı olmaları bazılarını endişelendirmişe benziyor. Federal Almanya'da bir yerel gazete şöyle yazıyordu: **"Rajneesh girişmelerinin bugün yeni metotlarla genç insanları tam bir bağımlılık krallığına çekmeye çalışmalarına kim ilgisiz kalabilir?"** Federal Almanya'da birçok kentin belediyesi bugüne kadar bürokratik manevralar ve mahkeme kararlarıyla **"kızıl akını"** durdurmaya çalıştılarsa da başarılı olamadılar. Bhagwan'ın işadamlarına, ekonomik açıdan bankalar aracılığıyla baskı yapmak ya da sonuçta pek bir şey sağlamadı. Swami Larry, **"Esasen iki bankayla çalışıyoruz, ama aynı zamanda başka iki banka ve şehir emniyet sandıkları da ortaklarımız arasında"** diyor.

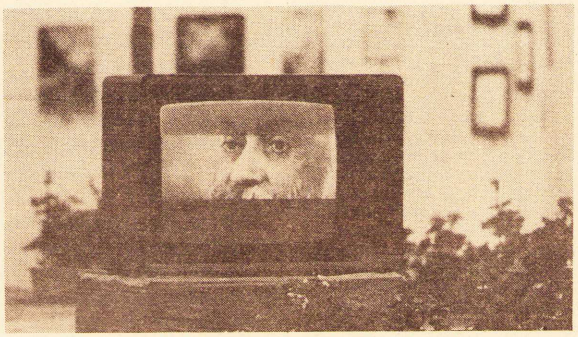

Bhagwan videoda. Ve bunun dışında başka bir sürü yerde...

Bazıları da iş yaptıkları insanları guruya bağlılığına aldırmıyorlar bile. Bir bayan evine cam taktırmak için Bhagwan'ın adamlarının kurduğu **"Tuli"** firmasıyla anlaşmış, ancak bunu iş tamamen bittikten sonra öğrenmiş. Bu bayan, **"İşi kimin yaptığı umurunda değildi. Bir problemim vardı ve onlar bunu çözdüler"** diyor.

Guru Shree Rajneesh ve mezhebi, değişik bir **"verimlilik anlayışına,** ve avantajına sahip değişik bir **"işletme"** olarak böylece yerleşiyor. Swami'ler ve Ma'lar, hem işlerini geliştiriyor, ekonomik mucizelerini büyütüyor hem de **"burada ve hemen"** felsefelerine uygun olarak yapıyorlar. Yalnız gurunun, bütün **"Bugünle ilgilenin!"** öğütlerine rağmen yine de gelecekle ilgilendiği görülüyor. Bhagwan, **"Soykırımı sağ salim atlatabilecek olanlar sadece Rajneeshie'lerdir"** diyor, **"Geri kalanlar maymun olacak ya da kendilerini öldürecekler."**

DERLEYEN *AYSIT GENÇ*

Kapak: Çıplak tene giyilmesi şart olan Bhagwan tişörtları ve mezhebin bütün üyelerinin taktığı Guru'lu kolye.

Lozan delinirse

CENGİZ ÇANDAR

Türk basınının sayfalarını günlerdir kasıp kavuran, bir dizi başkentte kapalı kapılar ardındaki sayısız kişiyi uğraştıran bunalımın patlak vermesine yol açan gelişme, birkaç basit sözcüğe sığıverdi. Yunanistan, Limni Adası'ndaki 18 F-5 savaş uçağını NATO'ya tahsis ettiğini, ittifakın Brüksel'deki merkezine bildirmişti.

NATO, aralık ayının ilk günlerinde yapılacak Savunma Planlama Komitesi toplantısına (Savunma Bakanları Konseyi) hazırlanıyordu. Bu olağan toplantıda, her yıl olduğu gibi ittifakın **"Kuvvet Hedefleri Programı"** da saptanacaktı. İşte, bu toplantının arifesinde, ittifakın **"yaramaz çocuğu"**, bugüne dek pek **"üzdüğü"** örgüte Noel hediyesi sunuverdi. Ama NATO'ya sunulan bu **"hediye paketi"**, Türkiye için ulusal varlığına yönelmiş bir **"saatli bomba"** gibi algılandı. Bir yığın teknik-hukuki yorumun doğurduğu sis perdesinin altında kopan fırtına da bu nedenle sürüyor.

Aslında çok net

Çünkü Türkiye'nin yorumuna göre, Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığının hukuki temeli olan ve bugünkü sınırlarını ve dolayısıyla güvenliğini belirleyen Lozan Anlaşması hükümleri, Ege'de Yunan egemenliğinde bulunan adaların ve bu arada Limni Adası'nın silahsızlandırılmasını gerektiriyor. Eğer NATO bu **"hediye paketi"**ni kabul ederse, o zaman Türkiye'nin kolektif güvenlik sistemi içinde, güvenliğini emanet ettiği örgüt, Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuki zemini ile ilgilenmiyor sayılacaktır.

Ankara'daki Dışişleri ve Genelkurmay yetkililerinin basına yaptıkları açıklamalarda kullandıkları deyimle, Lozan **"delinmiş"** olacaktır. Eğer Lozan, bir kere hem de müttefiklerimiz tarafından **"delinirse"** ya da **"delinmesine"** göz yumulursa, ülkenin bugünkü sınırlar ve güvenlik sistemi içinde ne kadar ve nasıl var olacağı da artık sorgulanabilir demektir.

Yunanistan'ın birkaç sözcüğe sığdırdığı yeni çıkışının ciddiyeti, bir yığın hukuki ve teknik kavramın ve yorumun ördüğü yumağın karmaşası bir yana bırakılırsa, bunca nettir.

İlk kriz değil

İş gelip, bir kez daha NATO-Türkiye-Yunanistan üçgenine gelip dayandı. Türkiye ile Yunanistan arasında tarihten kalan ve coğrafyanın cilvesi olan sorunlar, Batının askeri ittifakını ilk kez felce uğratmıyor. 1974'te Kıbrıs Harekâtı Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadından ayrılmasında, Türkiye'nin savunmasının zayıflamasına yol açan Amerikan silah ambargosuna ve geçerli deyimle **"ittifakın güneydoğu kanadında çatlağa"** neden olmuştu.

Ne var ki, çatlak olasılığı bir yana, NATO'nun güneydoğu kanadında çatlağır kendisi bile yaşanmışken, bu kez Türkiye'nin bu denli kaygılanması neden? Zira, daha önceki çatlaktan ve 1974'ten bu yana ilk kez NATO ile Yunanistan'ın çıkarları Türkiye'nin görüşlerine karşı birleşiyor. Değişik açılardan NATO ile Yunanistan'ın çıkarları kesişirken, Türkiye'nin Yunanistan ile çatışan çıkarları, NATO ile de çelişebiliyor.

Bugüne dek, Türkiye'nin Batı için kaybı göze alınamaz bir müttefik olduğu, jeopolitik ve stratejik değerinin paha biçilmez bulunduğu düşüncesinin yarattığı rehavet, gün gelip Türkiye ile Yunanistan'ın çıkarlarının çeliştiği noktada, bu çıkar çelişkisinin Türkiye ile NATO arasında söz konusu olabileceğini görmeyi engelledi.

Spotlight

NATO–LEMNOS

NATO'S LEADERSHIP ENDORSES TURKISH AGGRESSION ON NATO'S SOUTHEASTERN FLANK

FRAGILE BALANCE

Washington's overestimation of Turkey's role undermines its own interests

'GREEKS HAVE THE RIG

LEMNOS: GREEK SOIL FOR FIVE MILLENIA

Yunanistan'da yayımlanan Spotlight'tan kupürler. Konu hep aynı: NATO - Türkiye - Ege'de denge...

NATO, Atina'nın sunduğu hediye paketini kabul ederse, Türkiye'nin kolektif güvenlik sistemi içinde güvenliğini emanet ettiği örgüt, Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuki zemini ile ilgilenmiyor sayılacak, ülkenin bugünkü sınırlar ve güvenlik sistemi içinde ne kadar ve nasıl var olacağı da sorgulanabilecektir.

Türkiye'nin Kuzey Atlantik İttifakı'nın patronu sayılan ABD'nin nezdinde **"baş ağrıtan, pürüz çıkaran ve üstelik nüfus ve savaş potansiyeli açısından Türkiye ile kıyaslanamayacak durumdaki"** Yunanistan'dan daha değerli olduğu inancı da, kuşkusuz sözü edilen türden düşünceyi beslemişti.

Oysa belgeler, ABD'nin Türkiye ile Yunanistan'a, birinin diğeri aleyhine belirgin bir ağırlık kazanacağı ölçüde tercihli bir yaklaşımı olmadığını ortaya koyuyor. Daha Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına yeniden dönüşü gerçekleşmeden önce hazırlanan bir ABD Senato Dış İlişkiler Komitesi raporunun satırlarını izlemek ilginç olmalı.

Rapor, **"Türkiye, Yunanistan ve NATO-Gerilimli İttifak"** başlığını taşıyor. Senato Dış İlişkiler Komitesi üyelerine dağıtılmak için hazırlanmış. Amerikan Hükümet Matbaası tarafından 1980'de Washington'da bastırılmış. Altındaki imzaların birçoğu tanıdık isimler: **Frank Church** başkanlığında **Claiborne Pell, George Mc Govern, Joseph Biden, John Glenn, Richard Stone, Paul Sarbanes, Edmund Muskie, Edward Zorinsky, Jacob Javits, Charles Percy, Howard Baker, Jesse Helms, S.I. Hayakawa, Richard Lugar.**

Karamanlis'in Yunanistan Başbakanı olduğu dönemde kaleme alınmış raporun giriş bölümünde, Başkan Truman'ın 1947'de ABD'nin Türkiye ve Yunanistan'a yardım yapma gerekçesine yer veriliyor. Truman'ın sözleri şöyle: **"Yunanistan'ın yardıma ihtiyacı vardı. Derhal ve büyük miktarlarda idi. Bunun seçeneği Yunanistan'ın yitirilmesi ve Demir Perde'nin Doğu Akdeniz'e dek uzanmasıydı. Eğer Yunanistan yitirilirse, Türkiye bir komünizm denizinin içinde elde tutulamayacak bir ileri karakol olacaktı. Aynı şekilde, eğer Türkiye Sovyet taleplerine boyun eğseydi, Yunanistan'ın durumu son derece büyük tehlike altına girecekti..."**

Rapor daha sonra, **"Uluslararası ilişkilerin birçok yönü 1947'den bu yana değişmiş olmakla birlikte, ABD'nin birbirine karşılıklı bağımlılık içindeki bu iki ülkedeki güvenlik çıkarlarına ilişkin temel algılaması değişmemiştir"** deniyor.

Hem köprü hem engel

Raporun Türkiye tanımı şöyle:

"Türkiye, Sovyetler Birliği ile herhangi bir NATO ülkesinden çok daha uzun bir ortak sınıra sahiptir (dağlık araziden geçen 380). Ayrıca, savunacağı 625 mil uzunluğunda Karadeniz sahili vardır. Kötü donatılmış olmakla birlikte, yaklaşık yarım milyonluk kara ordusu, NATO savunma planlaması açısından hâlâ çok yararlı hale getirmiştir... Türkiye, hayati İstanbul ve Çanakkale boğazlarını denetlemektedir ki, bunların kapatılması 250 Sovyet savaş gemisini hareketsiz bırakır. Avrupa ile Asya arasında hem bir doğu-batı kara köprüsü, hem de Ortadoğu'daki Sovyet faaliyetlerinin önünde bir kuzey-güney engelidir."

Yunanistan'ın ABD gözündeki değerinin hiç de daha az olmadığını ise şu satırlarda bulabilmek mümkün:

NATO ve ittifakın "patronu" ABD'nin Türkiye ile Yunanistan'dan birini ötekine tercih ettiğini gösterir hiçbir belirti, hiçbir belge yokken, Türkiye'nin Batı açısından paha biçilmez değere sahip, ayrıca Yunanistan'dan da daha değerli olduğu düşüncesinin verdiği rehavet hüküm sürüyordu.

"Yunanistan da NATO ittifakı ve Ortadoğu için harekât planları açısından stratejik bir yerleşim noktasıdır... Türkiye, Sovyet Karadeniz filosunu denetim altında tutabilirken, Ege Denizi'ndeki Yunan adaları da benzeri bir amaç için işlevseldir. Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'deki konumu, onu bölge boyunca uzanan deniz ve havayollarının denetimi için önemli kılmaktadır. O da Ortadoğu'ya yakındır ve oradaki hava üsleri şubat 1979'da İran'dan yapılan boşaltma işlemi sırasında yararlılıklarını kanıtlamıştır."

Birbirlerinden ayrı kalamazlar

Rapor, bu bölümün ardından her iki ülkeyi bir arada değerlendirerek aynen şöyle devam ediyor:

"Truman'ın anılarında belirttiği gibi, Yunanistan ile Türkiye, NATO'nun sağ kanadındaki (ittifakın diğer üyelerinden) görece kopuk konumlarında birbirlerine stratejik olarak bağlı ve bir Sovyet saldırısı karşısında savunmaları açısından karşılıklı bağımlı durumdadırlar. Yunanistan'ın desteği olmadan Türkiye, İstanbul ve Çanakkale boğazlarına Bulgaristan yoluyla gelecek bir Varşova Paktı saldırısına karşı uzun süre dayanabilmeyi umut edemez. Türkiye'nin bu kanalları tıkaması olmadan da, Yunanistan ve dağınık Ege adaları Sovyet deniz ve hava kuvvetleri karşısında derhal aciz duruma girer. Birbirinden ayrı kalmaları halinde, her iki ülke nötralize olacak ve Batı için kaybedilmiş olacaklardır."

ABD'nin 1947'deki Truman Doktrini'nden, Yunanistan'ın 6 yıllık bir aradan sonra NATO'nun askeri kanadına geri döndüğü 1980 yılına dek değişmeyen Türkiye ve Yunanistan'a ilişkin stratejik değerlendirmesinin 1980'den 1984'e dek değişeceğini düşünmek için hiçbir neden yoktur.

Elbette Limni'yi de...

Dolayısıyla NATO'nun en yüksek komuta mevkilerindeki Amerikalı generallerin de bakış açılarının nasıl olduğunu çıkarabilmek mümkündür. Nitekim NATO Müttefik Kuvvetleri Başkomutanı General **Bernard Rogers'ın** gözündeki **"Yunanistan'ın değeri"**, Limni konusunda 1979'da bile Türkiye'nin görüşleriyle çelişen tutumundan anlaşılıyor.

Atina'daki Siyasi İncelemeler Enstitüsü'nün iki haftada bir yayınladığı **"Spotlight"** isimli bültenin 18 Mayıs 1984 sayısında, Yunanistan'ın nüfuzlu gazetesi **To Vima'**ya atıf yapılarak, **"NATO-Limni"** başlıklı bir yazı yer aldı. Başlığın altındaki spotta şöyle yazıyor: **"Bu makaledeki belgeler ve bilgi, nüfuzlu Atina gazetesi To Vima'da yayınlanmıştır."**

Yayımlanan şu: **"Limni'nin tatbikatlardan çıkarılmasıyla, Ege'deki NATO savunması sadece siyasi amaçlara hizmet ediyor. İttifakın gerçek çıkarlarına değil. Bu görüş NATO'nun askeri yöneticisi Amerikalı General Bernard Rogers tarafından da paylaşılıyor."** To Vima gazetesinin 29 Ni-

san 1984'te açıkladığı gibi, Rogers, 1979 ağustosunda Türk Genelkurmayı'na ittifakın askeri planlamasına Limni'nin dahil edilmesine itirazını reddeden bir mesaj gönderdi.

Bu konuda Türk Genelkurmayı'nın konuya ilişkin telgrafını yanıtlayan Amerikalı General, kategorik biçimde şöyle demişti: **"Avrupa'daki tüm NATO askeri kuvvetlerinin komutanı olarak, askeri planlarıma ittifak üyelerine ait bütün bölgeleri ve elbette ki Limni'yi de dahil etmek zorundayım..."**

Luns'un müdahalesi

"Spotlight", General Rogers ve diğer yüksek rütbeli NATO komutanlarının, Genel Sekreter **Joseph Luns**'un müdahalesi sonucunda tutum değiştirdiklerini kaydediyor. Bilindiği gibi Luns, 1980 mayısında SACEUR'e (NATO Avrupa Müttefik Kuvvetleri Başkomutanı-General Rogers) gönderdiği bir mektupta, **"Müttefikler arasında hukuki sorunlara yol açabilecek bir davranışta bulunamayacağını"** bildirmişti. Genel Sekreter, 17 Ocak 1984 tarihli ikinci mektubunda, Limni'nin iki müttefik arasında **"üzücü"** bir hukuki ve siyasi anlaşmazlık konusu olması nedeniyle, ittifak kurallarına göre, NATO tatbikatları dışında tutulması gerektiğini belirtmişti.

Ne var ki, NATO'nun yüksek rütbeli komutanları, Luns'un müdahalesinden sonra da Limni hakkında, Türkiye'nin tutumu ile çelişen görüşler açıklamaya devam ettiler. NATO'nun Güney Avrupa Kuvvetleri Komutanı Amiral **William Small**, 28 Mayıs 1984'te Napoli'deki karargâhında şöyle konuştu: **"Yunanistan'ın Limni savunmasını sağlaması hem ihtiyacıdır hem de gereklidir. Türkiye'nin orada 88. Destek Kuvveti'nin bulunmasından canı sıkılsa bile."** Amiral Small, aynı konuşmasında Yunanistan'ın Limni'yi silahlandırdığını ve Ada'daki hava koridoru ve radar tesislerinin NATO emrine terk edildiğini söylemişti.

Yaz başlarındaki sinyaller

Limni'nin NATO savunma planları içinde yer alma gereğini ortaya atanlar, yani

ABD Senato Dış İlişkiler Komitesi'nin bir raporunda, "Birbirlerinden ayrı kalmaları halinde her iki ülke nötralize olacak ve Batı için kaybedilmiş olacaklardır" deniyor. Rapora göre Türkiye ile Yunanistan "birbirlerine stratejik olarak bağlı" ve "savunmaları açısından karşılıklı bağımlı."

Türkiye'nin ulusal çıkarları ve güvenlik anlayışına aykırı biçimde Yunanistan'ın yorumunu benimseyenleri sadece ittifakın askeri kanadı gibi görmek yanıltıcı olur. NATO'nun sivil unsurlarında da Yunanistan'a eğilim gösteren bir tutum bu yılın yaz başlarında ilk sinyalini çakmıştı.

Cumhuriyet'in 26 Mayıs 1984 tarihli sayısının 3. sayfasında belki de çok kişinin dikkatini çekmeyen bir haber vardı. Brüksel çıkışlı, **Hadi Uluengin** imzalı haber, **"Türkiye Atlantik Assamblesi Raporu: Limni'nin Silahlandırılması Normal"** başlığını taşıyordu. Haberde, Lüksemburg'da toplanan NATO'nun danışma organı durumundaki Kuzey Atlantik Assamblesi'ne sunulan **"Güney Kanat"** raporunda Limni Adası'nın silahlandırılmasının uluslararası hukuk uzmanlarına göre normal olduğunun bildirildiği yazıyordu.

Spotlight'tan. Küçük fotoğraflardaki askeri uçaklar ve havaalanı Limni'de çekilmiş.

Hatta daha öncelere gidilirse, 16 Ocak 1983 tarihli **Milliyet**'in 8. sayfasında **Mehmet Ali Birand** imzalı bir haberde, Yunanistan'ın Limni ile ilgili iddialarının Almanya, Hollanda ve Norveç gibi NATO üyelerinde yankı bulduğu, Bonn ve Lahey'in Yunan tezlerinin doğru yönlerine dikkat çekerek, Ankara'ya bu konudaki yaklaşımlarının çok güçlü olmadığını bildirdiği kaydediliyordu.

Aslında NATO'nun askeri kanadı bir yana, eski Genel Sekreter Joseph Luns istisna sayılırsa, sivil kanadının Limni konusunda Yunanistan eğilimli tutumu daha bile gerilere uzanıyor. NATO'nun hukuk danışmanı **Buyle**, 2 Kasım 1978'de Ege adalarının silahsızlandırılıp silahsızlandırılmayacağı konusunda Türk ve Yunan yorumları üzerinde çalıştıktan sonra NATO Başkomutanı'na verdiği mütalaada şu görüşü ortaya koymuştu:

"Bu konuda en iyi yorum şudur: Montreux Sözleşmesi, Lozan (Boğazlar) Sözleşmesi'nin yerini almıştır ve Yunanistan'ın ulusal egemenliğine, Limni'de neyi uygun görüyorsa onu yapma hakkına hiçbir kısıtlama bulunmamaktadır."

Bunca olguya rağmen, yani NATO çevreleri Yunanistan'a eğilim gösterebilmişken, Yunanistan NATO içinde neden sürekli bir baş ağrısı olmuş, ittifakın **"hırçın"** ve uyumsuz üyesi görüntüsünü vermiştir.

Önemle not edilmesi gereken husus, Yunanistan'ın güvenlik önceliğinde 1974'ten bu yana meydana gelen değişmedir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Yunanistan çok kanlı bir iç savaş deneyiminden geçti. Komünist Partisi zafere çok yaklaşmıştı. Bu nedenle, savaş sonrası Yunan savunmasının doğrultusu ABD'nin başlıca güvenlik kaygısının dış değil iç kaynaklı olduğu anlayışına dayanıyordu. 1949 tarihli bir ABD Milli Güvenlik Kurulu raporunda, Yunanistan'ın **"Komünist hâkimiyetini önleyebilmek için, iç güvenliği sağlayacak bir askeri örgütlenmeye, bunun yanı sıra Türkiye'nin Sovyet baskılarına sürekli direnebilmesine olanak verecek etkinlikte ve yeterince büyüklükte bir askeri kuruluşa sahip olması gerektiği"** belirtilmişti.

Türkiye ve Yunanistan, Batının askeri ittifakının savunma planlamasında böylece birlikte bir kanat oluşturmuşlardı. Ancak 1974'teki Kıbrıs sorunu, haklı ya da haksız; doğru veya yanlış, Yunanlılarda güvenliklerinin iç ya da kuzeyden Varşova Paktı tarafından değil, doğrudan Türkiye tarafından tehdit altında olduğuna ilişkin düşünceler doğurdu.

Yunanlılar için Kıbrıs'ın yanı sıra kıta sahanlığı, FIR hattı, Ege'de hava komuta kontrolü gibi yeni sorunlar Türkiye'nin talepleriyle ortaya çıktı. Böylece Yunanistan'ın güvenlik öncelikleri değişti. Unutulmamalıdır ki Yunanistan, NATO'nun askeri kanadından, **Andreas Papandreu**'nun sosyalist hükümeti döneminde değil; NATO'cu bilinen **Konstantin Karamanlis**'in sağcı hükümeti döneminde çekilmişti. İttifakın askeri kanadına **Karamanlis**'in halefi **Rallis** döneminde, Türkiye'den taviz koparıldığı inancına dayanarak 1980'de dönmüştü.

Ancak önemli olan, Yunanistan'ın 1974'ten başlayarak güvenlik önceliğini değiştirmiş olmasıdır. Papandreu'nun 1981'de iktidara gelişiyle birlikte, bu Yunan tavrı çok çarpıcı çizgilerle ve renklerle vurgulanmaya başlandı.

Papandreu ile Yunan politikası tüm yönleriyle Türkiye'ye karşı Yunanistan'ın durumunu sağlamlaştırmak ve bunun bir gereği olarak Türkiye'yi uluslararası arenada tecrit etmek üzerinde kuruldu.

Papandreu'nun Türkiye'de kimi kişilere **"anlamsız"** ve **"saçma"** gelen politikası, çok net bir pratik amaca yönelmişti. Yunanistan Başbakanı'nın NATO'da yarattığı sorunlar da aslında aynı pratik amacın ya da senaryonun içinde görülmelidir.

Bu o kadar belirgindir ki, dünya görüşü sonucu NATO'ya karşı olan ve kasım 1983'te **Le Monde** gazetesine verdiği bir demeçte, **"Mantıksal olarak NATO'yu terk etmemiz gerek. Avrupa'yı ikiye bölen Yalta Anlaşması'na da karşıyız"** diyen Papandreu, aynı demecinde şunları da söylemişti: **"NATO'da kalmamızın en önemli nedeni Türkiye ile savaş olasılığı. ABD, NATO'yu sarsacak bir kriz istemediği için Türkiye'ye baskı yapmaya mecburdur."**

Yunanistan Başbakanı, **Le Monde**'un tanınmış muhabiri **Eric Rouleau**'ya verdiği mülakatta, ABD ile temelde bir çatışma olmaması gerektiğini hissettirircesine şu sözleri de eklemişti: **"Tavırlarımızın ABD'yi rahatsız ettiği kesin, ama biz karşı kampta yer almıyoruz. Ayrıca demokratik sosyalizm anlayışımız, sosyalist bloktaki anlayışla aynı değil"** Papandreu, ABD'nin kendisine karşı fazlaca bir seçeneği olmadığını, Yunan toplumunun hemen bütün kesimlerini saran anti-Amerikan havaya da güvenerek, dile getirmişti: **"1974 yılından beri Yunanistan'a karşı, gözü kapalı şekilde Türkiye'yi destekliyor. Eğer benim yasal hükümetimi devirirse Yunanistan'ın kendisine karşı tavrı uzun vadede daha da sertleşecek."**

Kimin fiyatını kim ödeyecek?

Londra'daki itibarlı Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü yayınlarından olan **"Adelphi Papers"** serisinin 179. kitapçığı olarak çıkan **"Greek Security: Issues and Politics-Yunan Güvenliği: Meseleler ve Siyasetler"**in 33. sayfasında yer alan satırlar, Yunanistan'ın NATO'da izlediği tutumu yeterince aydınlatıyor:

"Yunanistan'ın 'yitirilmesi' Amerikan hesaplarında hiçbir zaman yer almadığı için, Amerikan askeri kuruluşunu (establishment) ürküten Türkiye'nin tarafsız kalması ve düşman safına geçmesi düşüncesi olmuştur. Türkiye'nin Batı ittifakına sadakatini güçlendirmesinin fiyatının bu durumda kendisine ödettirilmek isteneceğinden Yunanistan'ın duyduğu korku pek de haksız değildir. Bu nedenle NATO çerçevesi içinde azami özerklik peşinde koşması, Yunanistan'ın çıkarınadır."

Papandreu'nun da yaptığı budur. Le

Türkiye'nin ulusal çıkarları ve güvenlik anlayışına aykırı biçimde Yunanistan'ın yorumunu benimseyenleri sadece NATO'nun askeri kanadı olarak görmek yanlış. NATO'nun sivil unsurlarında da Yunanistan'a eğilim gösteren bir tutum, bu yılın yaz başlarında ilk sinyallerini çakmıştı.

Monde'a gerekçesini açıklamıştır.

Sonuç olarak durum dönüp dolaşıp, Yunanistan'ın Batı ittifakına sadakatinin fiyatını Türkiye'ye ödetmek istemeye gelmiştir. Limni ile ilgili olarak ortaya çıkan son sürtüşme bunun belgesidir.

Yalnız, Limni'nin silahlandırılması ve NATO planlarına dahil edilmesinin hukuki formülünü bulmak gerekiyordu. Bir yoruma göre, Montreux Boğazlar Sözleşmesi Lozan'ın yerine geçmiştir. Yunanistan bununla da kalmıyor. Lozan'ın da geçerliliğini sorgulayabiliyor. Yunan propaganda belgesi olarak Atina'ya ayak basan tüm yabancılara dağıtılan **"Threat in the Aegean-Ege'de Tehdit"** adlı broşürün **"Adaların Silahlandırılması"** bölümünde, bunun gerekçeleri açıklanırken şu satırlara yer veriliyor:

Adalara silah = Ege'ye barış

"Ege'deki durum Lozan ve Paris anlaşmalarının imzalandığı dönemden tümüyle farklıdır. O dönemdeki şartlar öyleydi ki, bazı Yunan adalarının kısmi ya da toptan silahsızlandırılması barışa yararlı olacaktı... Adaların silahsızlandırılması şimdi artık barışa yararlı olmayacak ve bu nedenle Lozan ve Paris anlaşmalarının ruhuna da uygun olmayacak. Adalar silahsızlandırılırsa, barış değil savaş olacak."

Bir yığın belge, NATO'nun da bu konuda Yunanistan'dan çok farklı bir kanıya sahip olmadığını kanıtlıyor olmalı.

Ama Lozan, hem de Türkiye'nin müttefikleri tarafından **"delinirse"**, o zaman Türkiye'nin 61 yıldır sahip olduğu güvenlik doktrini de **"delinmiş"** sayılmalıdır. O takdirde, her şeyi yeni baştan gözden geçirmek gerekmeyecek mi?

Şimdilik, Türkiye'nin NATO'ya karşı son 10 yıldır Yunanistan'ın takındığı tutumu takınmaya itildiği görülüyor.

Mustafa Sönmez'e göre, işçi haklarında yapılan kısıtlamalar geçici değil

Çalışma hayatında anti-sendikal düzen, ekonomik modelin gereği

ŞÜKRAN KETENCİ

Araştırmacı-yazar **Mustafa Sönmez,** 24 Ocak Kararlarının simgelediği ekonomik modelin gereği olarak, **"anti-sendikal"** bir çalışma düzen kurulduğu görüşünde. Sönmez, yeni çıkan **"Özal Ekonomisi ve İşçi Hakları"**kitabında (Belge Yayınları, İstanbul) bol bol rakamlara, verilere dayanarak, işçi haklarındaki kısıtlamalar ile ekonomik modelin ilişkisini gözler önüne sermeye çalışmış. Sönmez'le yeni kitabı dolayısıyla görüştük.

— Ekonomik model-işçi hakları ilişkisi konusunda genel bir çerçeve çizer misiniz?

SÖNMEZ — Türkiye ekonomisi 1970'lerin ortalarından itibaren önemli bir krize girdi. Bu kriz 1950'lerden bu yana uygulanagelen ithal ikameci sermaye birikim modelinin tıkanmasından kaynaklanıyordu. Kriz sonuçlarını şiddetli enflasyon ve döviz darboğazında gösterdi. Bu birikim modelinin önemli özellikleri büyük ölçüde devlet himayesine dayanıyordu. Ağırlıkla dışa bağımlı ve dayanıklı tüketim maddelerinin üretiminde çoğunlaşan bir sanayi yapısı kurulmuştu. İzlenen bu faiz ve teşvik politikaları iç pazarı teşvik edici özellikte idi. İhracat, dolayısıyla döviz kazandırıcı faaliyetler sermayedarlar açısından çekici değildi. Bu modelin döviz harcayan

Yeni model ihracata yönelik. Dış pazarlarda rekabetin önkoşulu maliyeti azaltmak, onun da önkoşulu ücretleri düşük tutmaktı. Ayrıca dışarıya satılabilir ürün miktarını iç talebi kısarak arttırmak, zorunlu oldu. Bu modelin uygulandığı bütün ülkelerde bunlar görüldü.

ama kazandırmayan yapısı 1970'lerin ortalarından itibaren teklemeye başladı. Dış borçlar önemli boyutlarda arttı. Döviz girdileri azaldı. Yanı sıra, enflasyonda tırmanış baş gösterdi. Bu modelin çalışma yaşamına ilişkin özelliklerine gelince; ücretler ve tarım ürünlerinin fiyatları, tarımsal gelirler, bir maliyet faktörü olmakla birlikte, aynı zamanda toplam talebin bir parçası idiler. Yani göreli yüksek ücret ve taban fiyatları, ekonominin kendini yeniden üretmesi için bir gereklilikti. 1970'lerin sonlarından itibaren, izlenen strateji de bir değişiklik gereği doğdu. Bu yeni bir sermaye birikimi modeline geçiş anlamını taşıyordu. İktisat literatürlerindeki adı ile ithal ikameci modelden ihracata dönük sanayileşme modeline geçiş. Bu yeni strateji Türkiye'nin uluslararası işbölümünde ucuz emek ve yerli girdiye dayanan sanayilerde yoğunlaşmasını, yatırım malı sanayilerini dışlamasını öngörüyordu.

1979'da Demirel hükümeti ile birlikte MESS eski başkanı Turgut Özal'ın ekonomide kilit noktaya getirilmesi ile yeni uygulama başlatılmış oldu. 24 Ocak Kararları bu stratejiye geçişin önemli bir aşamasını oluşturdu. İthal ikameci politikadan farklı olarak, benimsenen yeni modelde ücretler ve tarımsal gelirler artık bir maliyet faktörü olarak algılanacak ve dışa açılabilmenin, dışarda pazar bulabilmenin sağla-

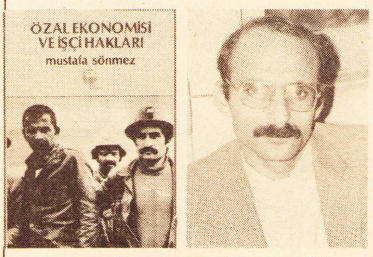

*Mustafa Sönmez 1955'te Van'da doğdu. 1978'de ODTÜ İdari İlimler Fakültesi'nden mezun oldu. Çeşitli sendika araştırma ve basın kuruluşlarında çalıştı. **Özal Ekonomisi ve İşçi Hakları**'ndan önce, **Kapitalist Devlet İşletmeleri ve Türkiye** (1978), **Türkiye Ekonomisinde Bunalım** (2 cilt, 1980-1982), **Türkiye'de Serbest Bölge Kurma Girişimleri** (1982) adlı çalışmaları yayımlandı.*

1950'lerden beri uygulanan ithal ikameci modelin 1970'lerin sonlarında terk edilişiyle, eskiden toplam talepteki payları dikkate alınarak biraz yüksek tutulan işçi ücretlerine, tamamen "maliyet faktörü" gözüyle bakıldı. Ve maliyeti en aza indirecek önlemler alındı.

nabilmesi içinde de bu maliyetleri en aza indirecek önlemler, stratejinin önemli bir parçasını oluşturacaktı. Özellikle ücretler düşük tutulacaktır. Bunu sağlayabilmek için de işçilerin ekonomik ve demokratik yasal haklarını sınırlayacak düzenlemelere ihtiyaç vardı. Bu modelin uygulandığı bütün ülkelerde görüldüğü gibi ücretlerin sınırlandırılması anti-sendikal bir düzen kurulması, modelin olmazsa olmaz koşullarından biri. Çünkü dış pazarlarda rekabet edebilecek maliyette mal üretebilmenin önkoşulu ücretlerin düşük tutularak maliyetlerin azaltılmasında, ayrıca dışa satılabilir ürün miktarını iç talebi kısarak arttırma zorunluluğunda kendisini gösteriyor.

— Yeni modele tarafların tepkisi ne oldu?

SÖNMEZ — Modele geçiş kararları işveren kesiminde ilk başlarda büyük bir memnuniyetle karşılandı. Hatta bu modelin kamuoyu çalışmasını yapmak ve onu uygulayacak hükümeti işbaşına getirmek üzere TÜSİAD'ın önemli bir etkinliği olduğunu söylemek mümkün. Buna karşılık dönemin bazı işçi kuruluşları yeni ekonomik programın getirebileceği yükleri kamuoyuna duyurma ve karşı tavır alma çabası içinde idi. Türk-İş'in aynı tavır içerisinde olduğunu söylemek mümkün değil.

24 Ocak Kararları modele geçiş için önemli bir adım olmakla beraber emek-sermaye ilişkilerini yeniden düzenlemek belli yasa değişikliklerini gerektiriyordu. O dönemin hükümeti bir yandan bu yasa taslaklarını hazırlarken, bir yandan da toplu sözleşme koordinasyon kurulu, grev ertelemeleri gibi önlemlerle modelin gerektirdiği işçi haklarını kısıtlama operasyonlarını yerine getirmeye çalışıyordu.

— Geçiş döneminde ne gibi gelişmeler oldu?

SÖNMEZ — İki büyük konfederasyondan birinin faaliyetleri askıya alındı. Grev ve lokavtlar yasaklandı. YHK'nın ücret belirlemeleri sürekli olarak enflasyon artışının gerisinde kaldığından ücretlerde belirgin bir gerileme yaşandı. Ayrıca kıdem tazminatı, SSK yükü, ikramiyeler konusunda getirilen düzenlemeler de işverenler açısından maliyeti azaltıcı işlev yaptı. Grevlerin yasaklanmış olması, işyerlerini disipline edici uygulamalar, sözleşmelerde işverenler lehine yapılan, iş güvencesi çalışma koşulları yönetime katılma gibi konulardaki ayıklamalar, "özlenen" çalışma yaşamına uygun bir ortam doğurdu. Yeni modele uygun yeni bir sendikal düzen oluşturuldu.

— Bu "uygun" koşullarda yeni modelin başarısı ne oldu?

SÖNMEZ — 24 Ocak Kararları 4. yılını doldurmuş olmasına karşın, henüz istenen biçimde rayına oturabilmiş değil. Modelin kendi içinde başarılı tek uygulaması anti-sendikal bir düzenin oluşturulması. Bu konuda sermaye kesiminin farklı tavırlarından söz edilebilir. Bir yönü ile de uluslararası konjonktürle ilgilidir. 24 Ocak Kararları alındığında, ağız birliği etmişçesine bu kararları desteklenen sermaye kesimi kararın uygulanışı ile birlikte sürece adapte olamamanın sıkıntılarını yaşamaya başlamış ve yavaş yavaş tırmanan biçimde holdinginlerin bir kesiminin modele karşı tavır alışları gözlenmiştir. Öbür yanda, uluslararası platformda artan ekonomik kriz her ülkeyi korumacı önlemler almaya itti. Bu Türkiye gibi yeni yeni dışarıya açılmaya yeltenen bir ülkenin bu pazarlara girmesinde önemli bir güçlükle karşılaşılması demekti.

— Olağanüstü dönemden tekrer "olağan" döneme geçişte neler oldu?

SÖNMEZ — Gerek ekonomik modelde, gerekse onun bir parçası olan sendikal düzende bir yenilik olmadı. 6 Kasım seçimleri ile iktidara gelen Özal Hükümeti 1980'den bu yana uygulana gelen ekonomik politikayı daha arzuladığı biçimde benimsedi. Yeni sendikal düzen de bu modelin bir parçası olarak işlemeye başladı. Bu düzen işçilerin sendikaya üyeliğinden, toplu sözleşme yetkisi almaya, grev hakkına kadar önemli kısıtlama ve sınırlamaları gerektiriyordu. Yeni sendikal yapının en önemli özelliği, grev hakkını içi boş bir kavram haline getirmiş olmasıdır. Grev hakkının etkisizleştirildiği bir düzende Batılı anlamda çağdaş sendikal hakların varlığından söz edilemez. Ayrıca baraj düzeni ile yeni sendikaların kurulmasının nerede ise olanaksız oluşu, faaliyet yasakları ile sendikaların salt toplu sözleşme yapan kuruluş hüviyetine sokulması yeni sendikal düzenin hak kısıtlamaları dizisinden önemli bazı örneklerdir.

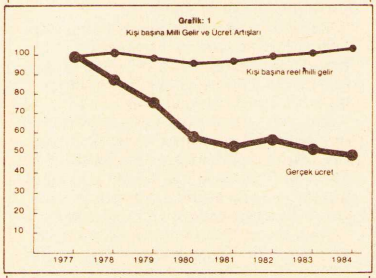

Sönmez'in kitabından bir grafik. Kişi başına reel milli gelir, 1977'den 1984'e çok yavaş da olsa artış kaydediyor, gerçek ücretse hızlı bir düşüş halinde.

KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR VE ÜCRET ARTIŞLARI

Yıllar	Kişi Başına Milli Gelir (TL) -cari fiyatlarla-	Kişi Başına Milli Gelir -1963 fiyatlarıyla-	Kişi başına Milli Gelir Endeksi 1977 = 100	SSK Gerçek Ücretler Endeksi 1977 = 100
1977	20.899	3863	100.0	100.0
1978	30.270	3892	100.7	87.7
1979	50.529	3798	98.3	75.9
1980	99.805	3680	95.3	56.7
1981	144.467	3753	97.1	52.4
1982	188.613	3849	99.6	57.3
1983	242.925	3890	100.7	51.1
1984 (*)	361.720	4024	104.1	48.9

(*) DİE tarafından, **17 Eylül'de** açıklanan ve yılın ilk 6 aylık verilerine dayanılarak hazırlanmış 1984 milli gelir geçici ön tahmin verileri

Kaynak: **DİE, SSK**

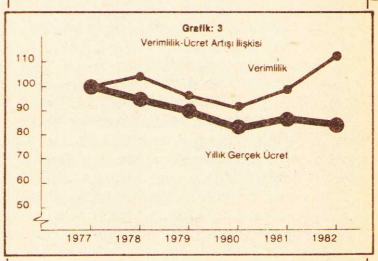

Verimliliğin 1980'den sonraki yükselişi ve yıllık gerçek ücretin verimliliğe eşlik edemez hale gelen eğrisi.

— Nasıl bir sendikal yapı, düzen gelmiştir? Biraz açar mısınız?

SÖNMEZ — Oluşturulan yeni sendikal düzen 1946'nın sendikal düzenini anımsatıyor. İşçiler ile sendikalar arasındaki bağı zayıflatan, sendikaları birer avukatlık bürosu hüviyetine dönüştüren bir sendikal yapıya dönüşten söz edilebilir. Bu yapının pekişmesi, sendikal olmak ile olmamak arasındaki nitel farkı iyice azaltacaktır. Belki ihraç ekonomisine karşı olan sermaye gruplarının etkinlik kazanması ile, ekonomik modelde kısmi değişiklik yapılır ve yeniden iç pazara ağırlık tanıyan bir ekonomik politika geçerli olabilir, toplam talebin bir ögesi olan işçi ücretlerine göreli artış konusunda bir yeşil ışık yakılabilir. Ancak bu sendikal yapıdaki değişikliklere anlayışlı davranılacağı anlamına gelmez. Türkiye burjuvazisi yıllardır özlemi olan anti-sendikal düzeni ekonomik politikadaki değişikliklere rağmen kıskançlıkla korumaya çalışacaktır.

Le Monde'un yorumu

Müslüman Sovyet Cumhuriyetlerinde "kıpırdanmalar"

Önce İran Devrimi, ardından Afganistan müdahalesi, Sovyetler Birliği'nin Müslüman Cumhuriyetlerinde huzursuzluğa yol açınca Moskova politikası da sertleşti, baskı arttı.

Afganistan'a müdahaleden bu yana Moskova'nın Orta Asya'daki Müslüman Sovyet Cumhuriyetleriyle ilişkisi gerginleşti.

Batı dünyası, Sovyetler'in Afganistan'a müdahalesini genellikle **"sonu gelmeyen bir savaş"** olarak yorumluyor. Savaşın yol açtığı can kayıpları ve ağır ekonomik fatura, Sovyetler'in Afganistan'da sağladığı stratejik çıkarlar tarafından telafi ediliyor. Bu savaş Sovyetler'e yeni silahlarını denemek için büyük olanaklar, ordusu için de mükemmel bir manevra sahası sunuyor. Yani bu durum Sovyet rejimini hiç sarsmadan sonsuza dek böyle sürebilir.

Afganistan savaşının Orta Asya'ya etkilerini hiçe sayan bu yüzeysel ve üstelik yanlış yorumlardan kaçınmalı. Sovyetler'in bu konudaki politikasını daha iyi kavramak için Orta Asya'nın bugünkü durumunu bir gözden geçirmeli.

30 milyon Müslüman

Sovyetler Birliği'nin Orta Asya topraklarında 30 milyon dolayında Müslüman Türk ve İranlı yaşıyor. Sayıları hızla artan Müslümanlar yarı yüzyıl boyunca İslam dünyasından, dışarıdan gelecek her türlü ideolojik sızıntıyı önleyen bir demir perdeyle ayrıldılar. 1969 yılında Brejnev, ülkenin İslam politikasına yeni bir boyut kazandırdı. Orta Asya'nın Sovyetler'in İslam dünyasına sızmasını sağlayacak bir bölge olduğu düşünülerek demir perde kaldırıldı. Orta Asya aynı zamanda sosyalist sistemin kapitalizme üstünlüğünün Müslümanlara sergilenebileceği bir vitrin görevi üstlenecekti. Bu dönemde Sovyetler Birliği'ndeki Müslüman cumhuriyetlerin üniversiteleri, kapılarını yabancı Müslüman öğrencilere açtı. Bunların arasında çok sayıda Afgan öğrenci de bulunuyordu. Orta Asya ile Afganistan arasındaki ilişkiler 1979 aralığındaki olaylarla daha da arttı. Geçtiğimiz yaz mevsiminde Sovyetler Birliği'de 25 binden fazla Afgan öğrenci vardı. Bunların çoğu Sovyetler'e duydukları kini pek gizlemeyen Afgan milliyetçileriydi. Buna karşılık Sovyetler'in Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan Cumhuriyetlerinden çok sayıda öğrenci de Afganistan'a gitti.

Mücahitlerin propagandası

Bugün yabancı radyo yayınları Sovyetler'in Orta Asya bölümünde rahatlıkla dinlenebiliyor. Bunlar arasında **"Bağımsız Afgan Radyosu"** da bulunuyor. 1982 yılından beri Afgan mücahitleri bölgede el altından Rusça ve Özbekçe propaganda broşürleri dağıtıyorlar. Artık Orta Asya halkının sınırların dışında cereyan eden olaylardan yakından haberdar olduğu bildiriliyor. Bu yıl haziran ayında Kırgızistan Cumhuriyeti'nin başkentinde, Peşaver'de Mücahitler tarafından Rusça basılan dini ve milliyetçi propaganda dergileri ele geçti.

Özbekistan'da...

Dört yıllık Afganistan savaşının getirdiği en önemli sonuç, Sovyet yönetimiyle Orta Asya Müslümanları arasındaki ilişkilerin gerginleşmesi oldu. 1944 yılında Stalin'in girişimleri sonucu ülkedeki Müslüman cumhuriyetlerinin kendilerine özgü bir yönetimleri olmasını onaylayan bir anlaşma yapılmıştı. Müslüman liderlerle Sovyet yöneticileri arasında varılan bu anlaşma merkez yönetimle bu cumhuriyetlerin **"birlikte var olması"** ilkesini getiriyordu. Brejnev de 1970 yılından sonra karşılıklı taahhütleri içeren gerçek bir işbirliğini geliştirici çabalarda bulundu. Bu dönemde Sovyet yönetiminin İslam dünyası aleyhindeki propagandaları büyük oranda azaldı. Yeni camiler açıldı, dini yayınlara izin verdi ve 1971'de Taşkent'te bir İslami Bilimler Yüksekokulu açıldı.

Müslümanlar açısından meydana gelen gelişmeler ise Sovyetler'in İslam politikasında resmi bir din görevlisinin söz sahibi olması, İslam ülkelerine gelen Müslüman Sovyet müftülerin şeref konuğu olarak ağırlanması ve uluslararası İslam Konferansları düzenlemesi oldu.

Bu politika on yıl boyunca başarıyla sürdürüldü. Böylece büyük bir Müslüman nüfusa (dünyada beşinci) sahip olan Sovyetler Birliği, İslam dünyasının gözünde sadece **"Müslüman dostu"** değil aynı zamanda etkin bir **"İslam gücü"**ne sahip bir ülke durumunda geldi.

İki önemli olay

1980 yılında meydana gelen iki önemli olay, İran devrimi ve Afganistan müdahalesi, bu işbirliğini olumsuz yönde etkiledi. Sonuçta Orta Asya'da yapılan İslam konferansları kaldırıldı. Sovyetler'e dost Müslüman ülkelere Sovyet müftülerin ziyaretleri kısıtlandı. Orta Asya'ya gelen yabancı delegasyonların sayısı azaldı. İslam aleyhtarı Sovyet propagandaları yeniden hız kazandı. Sistem, Stalin dönemindekine benzer şekilde sertleşti ve baskılar yoğunlaştı. Artık söz konusu olan, materyalizmin idealizme üstünlüğünün ideolojik anlatımı değil, doğrudan doğruya İslamiyetle komünizm arasındaki bağdaşmazlıktı. Bunun sonucu da dini inançların zorlama bir inkârı ve Müslümanlıkla ilgili herşeyin en radikal şekilde yok edilmesi politikası oldu.

Buna karşılık Orta Asya'da ve hatta Kafkasya'nın kuzeyinde Sovyetler'in **"fanatik"**, **"anti-komünist"**, **"anti-Sovyet"** diye niteledikleri akımlar göz göre göre or-

Orta Asya ve Kuzey Kafkasya'da Komünist Parti'ninkinden bile daha sert bir iç disipline sahip, Humeyni ve Afgan Müslümanlarından etkilenen tarikatlar ortaya çıktı.

taya çıktı. Bu tarikatlar hiyerarşik düzene sahip, örgütlenmiş, komünistlerin bile **"Komünist Parti'ninkinden de daha sert"** diye niteledikleri bir sisteme sahip.

1980'den sonra faaliyetleri daha da saldırgan niteliğe bürünen bu tarikatlar, doktrinlerini yaymakta Sovyetler Birliği'nin fazla çekici olmayan ve özgürlükleri kısıtlayan **"Marksizm-Leninizm"**i yaymakta ulaştığı başarıdan daha fazla başarı elde ediyorlar. Kuzey Kafkasya'da tarikatlara üye kişilerin sayısı , Komünist Parti üyelerinin sayısından çok daha fazla. Sovyet yetkililer bunların sayısını 300 bin tahmin ediyorlar. İdeolojileri Humeyni ve Afganistan İslamcılığından esinleniyor. Sovyetler'e göre bu akımlar, rejimin demokratikleşmesini isteyen Sovyet mültecilerden çok daha tehlikeli.

Artık Müslüman cumhuriyetlerle **"Sovyet kardeşleri"** arasındaki kültür alışverişi de kesintiye uğratılmış durumda.

Uslu durun

Bundan böyle, dikkatler **"yenilmez"** bir orduya, KGB gibi etkin bir haberalma servisine ve Komünist Parti'nin sarsılmaz otoritesine sahip olan Sovyet yönetimine çevrilmeli. Türkmenistan'da Kızıl Ordu'ya 10 yıl boyunca direnen Basmacı'ların uğradığı hezimet yönetim tarafından çizgiden ayrılanlara örnek olarak gösteriliyor. Sovyetler yeni yöntemleriyle şunu anlatmaya çalışıyor: **"Sizi bir kez ezdik, bir daha ezebiliriz. Sakın Afganları taklit etmeye kalkışmayın, uslu durun."** Yine de Tacikistan Komünist Partisi'nin üst düzeyde bir yetkilisi, **"Afgan direnişinin kendileri için bir umut ışığı"**olduğunu söyleyebildi. Bu da anti-Sovyet ve milliyetçi akımların tamamen bastırılmadığını gösteriyor.

Bütün bunlardan Sovyetler'in artık kendi nüfusu içindeki Müslümanlara güven duymadığı sonucu çıkarılabilir. Orta Asya artık sosyalist sistemin başarısının sergileneceği bir vitrin olarak görülmüyor, aksine dış etkilerden, özellikle İran, Afganistan'dan gelen akımlardan korunması gereken hassas bir bölge. Afganistan savaşı sürüp gider ve Sovyetler mücahitlere karşı parlak bir başarı kazanamazlarsa Sovyet ordusunun **"yenilmezliği"** efsanesi yıkılacak ve Müslümanlarla Moskova arasındaki ilişkiler daha da bozulabilecek.

Sovyetler Birliği'nde 30 milyon dolayında Müslüman Türk ve İranlı yaşıyor. Müslüman nüfus hızla artıyor. Sovyetler Birliği'nin yaşadığı toplumsal-kültürel süreçlere büyük ölçüde kapalı bir hayat süren Müslüman topluluklar 1960'ların sonlarına doğru "dışa açıldı".

eski-yeni çizgiler

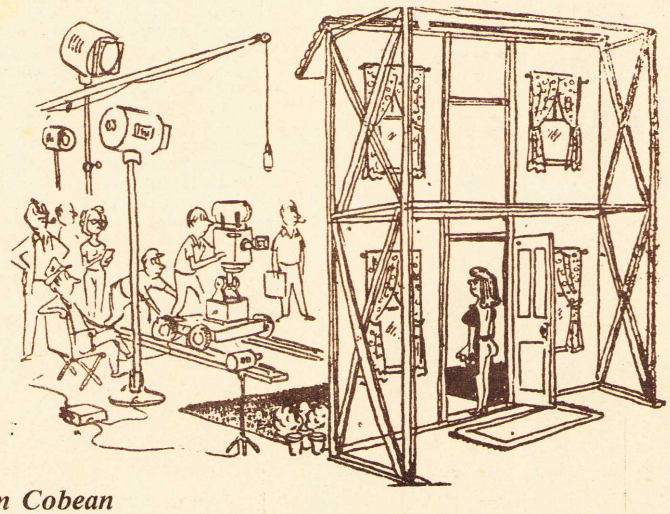

Sam Cobean

1907'de Amerika'da doğdu. Mektuplaşma yolu ile öğrenci yetiştiren okullardan birinde karikatür öğretmeni idi. Daha sonra Oklahoma Üniversitesi'ne girerek avukat ve mimar oldu. Her Amerikalı sanatçı gibi bir Hollywood macerası geçirdi. Walt Disney'le çalıştı. Karikatürist arkadaşlarının teşvikiyle basın hayatına atıldı. Evli, iki çocuk babası iken 1952'de bir otomobil kazasında öldü.

arşiv konuşuyor

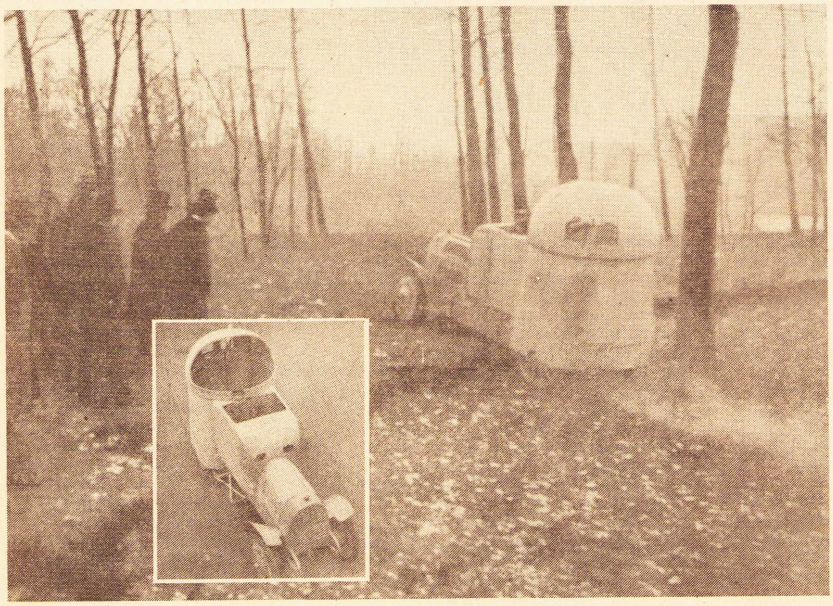

L'Illustration'dan savaş arabası

"Daha önce de otomobil sanayiinin gelişmelerinden orduları da yararlandırmak amacıyla girişilen ilginç çalışmaları sizlere duyurmuştuk. Savaş Bakanlığınca oluşturulan bir kurulun önünde yapılan deneyler dikkati, savaşta kullanılacak yeni bir tip otomobilin üzerine çekti. Fotoğrafta buzla kaplı yamaçları aşarken izlediğiniz bu araba, rastlayabileceği en engebeli araziyle karşı karşıya. Çok dar bir çukura rastladığı zaman köprü oluşturacak biçimde uzatılan iki rayın üzerinden karşıya geçiyor. 2-3 metrelik çukurları ise kendi aşabiliyor. Motoru 35 beygir gücünde, bu da 2300 kiloluk bu motorun saatte 45 kilometre hız yapmasına ve % 50 eğilimli yamaçları tırmanmasına yetiyor. Ön taraf sürücüye ayrılmış, ama direksiyon ufalabiliyor, sürücü koltuğu alçalabiliyor ve sürücü öndeki iki delikten bakarak aracı kullanabiliyor. Arka tarafta bir kubbe var. Buradan makineli tüfekle ateş edilebiliyor. Ayrıca kubbenin içinde 14.000 mermi alabilecek sayıda raf var. Savaşta arkaya nişancı ve yardımcısı olarak iki kişi sığabiliyor. Bu iki kişi için arka taraftan, sürücü için ise yandan olmak üzere toplam iki kapısı var ve kalın bir zırhla korunuyor." 77 yıl önce yayımlanmış bir dergi sayfasından bu sözler. 2 Şubat 1907 tarihli ***L'Illustration*** *dergisinde "savaş arabası" böyle tanıtılıyor.*

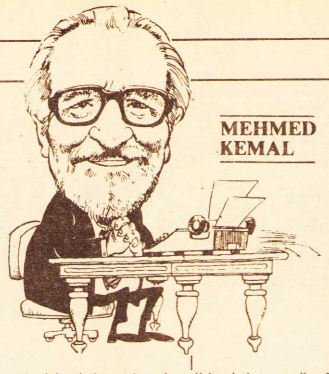

MEHMED KEMAL

Boş Kaleye Top

Birinci ders riyaziye, ikinci ders coğrafya, üçüncü ders idman... Riyaziye'nin adı sonradan matematik oldu, ama idmanın adı çok değişti. Beden eğitimi oldu, jimnastik oldu. Şimdi ne diyorlar, bilmiyorum. İdman için atlet fanilası, kısa don isterlerdi. Herkeste yoktu, alamaz, bulamaz. Hele eşofman,sadece idman hocamız Sanayi Bey, de vardı, o giyerdi. Sanayi Bey Apollon gibi, Yunan mitolojisinden çıkıp gelmiş. Bir vücut, bir göğüs, bir pazu!... Bize bunca güzel göründüğüne göre, kadınlar bayılır, ölürlerdi herhalde. Bir duyduk, kız lisesinin edebiyat öğretmeni ile evlenmiş. Gene bir duyduk intihar etmiş. Dedikodunun dini, imanı yoktur. Sanayi Bey şey etmiş, gerdeğe girdiği gece edebiyat hocasını şey işte... Çekmiş tabancayı alnına sıkmış ölmüş. Köylerde olsa bu ölüm için türkü yakarlardı. Şehirlerde söylendi, sonra unutuldu.

Üç ders vardı, idman, müzik, resim... Bunlardan sınıfta kalmak diye bir şey yoktu. Neyi öğretirler de neyi bileceksin? İdmanda koş babam koş... Hava yağmurlu ise sınıfta otur... Müzikte bir öğretmenimiz vardı, keman birincisi imiş derlerdi, ama hiç keman çaldığını görmedik. Müzik odasına götürür piyano çalardı. Sınıfta isek hep bir ağızdan marş belletirdi. Resim hocamız Fransa'da resim okumuştu. Fakat ya masaya bir testi kor onun resmini yaptırırdı, ya da dışarı çıkarmışsa ağaç, tepe, manzara çizdirirdi. Bunları bilsek ne olacak, bilmesek ne olacak!.. Sınıfta kalması da yoktur.

Gözümüz futboldaydı

Öğrenci idik, oyun dendi mi gözümüz futbolda idi. Nedense okulda futbolu idmandan saymazlardı. Futbolu, okul dışında kırlarda boş arsalarda oynardık. Bizden iyice bir oyuncu çıktı mı Gençlerbirliği'ne giderdi. Fabrikadan, şurdan burdan çıkan oyuncular da Ankaragücü'nün olurdu. Zaten iki takım çarpışırdı, Ankaragücü-Gençlerbirliği. Bir de Muhafızgücü vardı ki o askerlerindi. Seyrek maç yaparlardı onunla. Bir Kolera Selahattin çıkmıştı ortaklık yere, o da Çankaya takımını kurmuştu. Çankaya, sarı-kırmızı formalıydı, tıpkı Galatasaray gibi...

Bunun dışında mahalle takımları vardı. Her mahallenin değil, bellibaşlı mahallelerin... Mahalleden varlıklı biri çıkar, forma diktirir, ayakkabı alır, birkaç top... Bir de eğiten eski futbolcu, oldu sana bir mahalle takımı... İstasyon yolunun bir yanı Ayyıldız sahası, bir yanı Çaputçu. Takımlar formalı ise burada idman yapabilirlerdi. Formasızsa sahanın dışında otlukta, boşlukta oynarlardı.

Bizim okuldan epeyce ünlü futbolcular çıkmıştı. Kaleci Cihat, Serçe Münir, Küçük Mustafa, Bombacı Niyazi... Daha önce ünlenenler de vardı, biz yetişemedik. Haymanalı Kürt Halit gibi... Ticaret lisesinden, sanat okulundan yetişenleri de olurdu.

Öyle utanmıştım ki

Gençlerbirliği genç takım kurdu. Ankaragücü durur mu, o da kurdu. Genç takım yapılırken Gençlerbirliği'nde bizim okuldan gençleri seçtiler. Biraz futbol oynadığımdan olacak, beni de aldılar. Sağhaf oynuyordum. İstasyonun arkasında Ankaragücü sahasında maça tutuştuk. Sağhaf oynuyorum, tutup sağ içe aldılar. O zaman böyle adlandırılırdı yerler. Tam kalenin önündeyim, kaleci ile burun buruna. Şöyle ayağımı dokunsam top kaleye girecek, gooollll!.. Ama heyecanladım, topun dibine bir vurdum, kaleciyi de, kaleyi de aştı, dışarı çıktı. Rezil oldum, öyle utandım, öyle utandım ki başını yerden kaldıramıyorum..

Haftayımda (ikinci yarı) genel kaptan geldi, beni azarladı, takımdan çıkardı. Ben de aldım başımı gittim, bir daha topa ayağımı vurmadım. Futbolculuğum bu kadar oldu.

Bizde futbol ne durumda idi? Elbette dışardan aldığımızdan olacak, geriydi. Ama çalışıp, uğraşıp bir şeyler yapılabilirdi. Çünkü meraklısı çoktu, halk severek geliyor, seyrediyordu. Ankara'da diyelim futbol yenidir. İstanbul'da mütarekede başlamıştı. İngiliz takımıyla bizim takımlar maç yaparlarmış 60 yılı aşkın...

Hâlâ idman dönemi mi?

Bir gün bir Avusturya takımı geldi. Adı Rapid'di sanıyorum. Gençlerbirliği ile tutuştular. Binder diye bir santrfor var, santradan topa bir vuruyor, kaleci Rahim'in bacakları arasında kaleye giriyor. Abartmıyorum. Boyuna gol atıyor adamlar, durmadan giriyor bizim kaleye.. Kaleci Rahim kova da değil, kevgir oldu nerdeyse.

İngiltere ile yapılan maçı gördükten sonra düşündüm, sekiz gol!.. Acaba hâlâ idman döneminde miyiz? Bir parmak olsun ilerleyemedik mi? Ne diyor Evren, kaleciyi çıkarsalar, boş kaleye bile atamazdık. Suç kimde ki acaba?

Anket Defteri

Edebiyatın her türünde

Melih Cevdet Anday ozan, romancı, oyun yazarı, denemeci. Edebiyatın bellibaşlı her türünde yapıt vermiş, Türkiye dışında da tanınan birkaç ünlü Türkten biri. 1915 yılında İstanbul'da doğdu. Ankara'daki Gazi Lisesi'ni bitirdi (1936). Öğrenim yapmak üzere Belçika'ya gitti, iki yıl kaldı ve 2. Dünya Savaşı'nın patlaması üzerine geri döndü. Başkentte, Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nde çalıştı, bir süre de Ankara Kitaplığı'nda görev aldı. 1951'de İstanbul'a gelen Anday, önce Akşam gazetesinde çalıştı. Emekli oluncaya kadar da, İstanbul Belediye Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nde fonetik-diksiyon öğretmenliği yaptı. İlk şiiri 1936 yılında "Varlık" dergisinde çıkan Anday, yakın arkadaşları Orhan Veli ve Oktay Rıfat'la birlikte Yeni Türk Şiiri'nin üç öncüsünden biridir. Şiir ve deneme kitaplarının yanı sıra oyunları da bulunan (başlıcaları "İçerdekiler" ve "Mikado'nun Çöpleri"), Melih Cevdet Anday'ın "Aylaklar", "Gizli Emir", "İsa'nın Güncesi" ve "Raziye" adlı dört de romanı var. Anday, ülkemizde verilen önemli edebiyat ödüllerinin hemen tümünü aldı.

MELİH CEVDET ANDAY

EDEBİYATÇI

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? *Mutlu olamamak.*

Nerede yaşamak isterdiniz? *Dünyada.*

Yeryüzündeki gerçek mutluluk nedir? *Âşık olmak.*

Hangi hataları bağışlarsınız? *Bilmeden yapılanları.*

En sevdiğiniz roman kahramanları? *Romanda kahraman kalmadı.*

En sevdiğiniz tarihi kişilikler? *Tarihe hak anlayışını getirenler.*

En sevdiğiniz yaşayan kadın kahramanlar? *Kadını sanatta, bilimde öne çıkaranlar.*

En sevdiğiniz kadın kahramanlar? *Yukardaki yanıt.*

Bir erkekte en çok hangi özelliklere değer verirsiniz? *Düşünce ile sözün tutarlılığına.*

Bir kadında? *Yukardaki yanıt.*

En büyük erdem nedir? *Araştırılıyor.*

En sevdiğiniz uğraş? *Edebiyatla uğraşmak.*

Kim ya da kimlerin yerinde olmak isterdiniz? *Başkasının yerinde olamam ki.*

Başlıca karakter özelliğiniz? *Dostlarla söyleşi.*

Dostlarınızda en çok değer verdiğiniz özellik? *Güleryüzlülük.*

En büyük hatanız? *Bilseydim o hatadan kurtulurdum.*

Mutluluk rüyanız? *İyilik, sağlık.*

Sizin için en büyük felâket ne olabilirdi? *Felaket.*

Ne olmak isterdiniz? *Orkestra şefi.*

Sevdiğiniz renk? *Yeşil.*

Sevdiğiniz çiçek? *Çarkıfelek.*

Sevdiğiniz kuş? *Anka kuşu.*

En sevdiğiniz yazar? *Evliya Çelebi.*

En sevdiğiniz şair? *Homeros.*

Yaşayan erkek kahramanlarınız? *Kahraman nedir, bilmiyorum.*

Tarihte en çok takdir ettiğiniz kadın kahraman? *Yukardaki yanıt.*

En sevdiğiniz isimler? *Takılmış isimler.*

En nefret ettiğiniz şey? *Hayvan düşmanlığı.*

Tarihte en nefret ettiğiniz kişiler? *Tarihten nefret ederim.*

Hayran olduğunuz askeri başarılar? *Başkumandanlık Savaşı.*

Hayranlık duyduğunuz reformlar? *Laisizm.*

Hangi doğal yeteneğe sahip olmak isterdiniz? *Renkleri ve sesleri tam olarak algılama.*

Nasıl ölmeyi isterdiniz? *Şakacıktan.*

Şu andaki ruh haliniz? *Sakin.*

Hayat prensibiniz? *İlkelerime göre yaşamak.*

Siyaset-84'ün Siyaset-84 hakkında mini araştırması

*Siyaset-84'ün bir yıllık ömrünü doldurmasına az kaldı. Çünkü yeni yıla birlikte "**Siyaset-85**" olacak. **Cumhuriyet**'in haftalık eki, geçen yılın 30 mayısında "**Seçim-83**" adıyla dünyaya gözlerini açmıştı. 6 Kasım genel seçimlerinden sonra, 14 kasım günü "**Siyaset-83**" adını aldı, yeni yılla birlikte "**Siyaset-84**" oldu. Yaşam süresi içinde çeşitli küçük değişiklikler geçirdi, yeni bölümler edindi, değişik ilgi alanlarına el attı. **Siyaset-84** şimdi, okurlarıyla olabildiğince tanışma ihtiyacı duyuyor. Bu amaçla küçük bir araştırmaya girişiyoruz. Aşağıda yer alan sorulara, sunduğumuz cevap şıklarından birini bazı sorularda birkaçını işaretleyerek karşılık vermeniz, sonra bu sayfayı kesip bir zarfa koyarak,*

Siyaset-84 Cumhuriyet Gazetesi Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu/İSTANBUL

*adresine postalamanız, **Siyaset-84** okurlarının eleştirilerini, taleplerini öğrenmemizi, gerekiyorsa çeşitli yeni düzenlemeler yapabilmemizi sağlayacak.*

*Sorulara geçmeden, önemli bir not: **Adınızı ve soyadınızı yazmak zorunda değilsiniz.** Ama yazarsanız ve adresinizi de eklerseniz bizim için daha yararlı olur. Öğrenmek istediğimiz kişisel bilgilerin geri kalanı, kimliğinizi belli etmek istemiyorsanız da rahatlıkla açıklayabileceğiniz nitelikte.*

Ve bir not daha: Bizim sunduğumuz cevap şıkları eğer sizin söylemek istediğinizi tam karşılamıyorsa, gönül rahatlığıyla yeni bir şık ekleyebilirsiniz.

1 Cumhuriyet'i nasıl izliyorsunuz?
- ☐ Her gün alırım
- ☐ Bazen alırım
- ☐ Her gün almam ama her gün okurum
- ☐ Bazen okurum
- ☐ Pazartesileri mutlaka alırım

2 Siyaset-84'le ilişkiniz.
- ☐ Bir göz atarım
- ☐ Arasıra okurum
- ☐ Genellikle okurum
- ☐ Hep okurum

3 Siyaset-84 genel olarak
- ☐ Fazla "ağır" ve "ciddi"
- ☐ Fazla "hafif"
- ☐ Dengeli

4 Siyaset-84'te verilen herhangi bir konu doyurucu bir içerikle sunulabiliyor mu?
- ☐ Evet
- ☐ Bazen yetersiz kalınıyor
- ☐ Genellikle yetersiz, yüzeysel kalınıyor

5 Siyaset-84'ün başarısı, konulara göre nasıl?
- ☐ İç politikada yetersiz, dış konularda yeterli
- ☐ İç politikada yeterli, dış konularda yetersiz
- ☐ Doğrudan politik nitelikteki konularda yetersiz, kültür-sanat alanında yeterli
- ☐ Doğrudan politik konularda yeterli, kültür-sanatta yetersiz

(NOT: Bu soruyu cevaplarken, birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.)

6 Siyaset-84'te, politik-politik olmayan konu dengesi nasıl?
- ☐ Çok fazla politika var, politika dışı konular artmalı
- ☐ Politikayla ilgisiz konular çok fazla, bunlar azalmalı/hiç olmamalı
- ☐ Var olan denge bence iyi
- ☐ Politik olmayan iç konular çoğaltılmalı
- ☐ Politik olmayan dış konular çoğaltılmalı

7 Siyaset-84'te iç-dış konu dengesi nasıl?
- ☐ Dış konular çok fazla (azaltılmalı)
- ☐ İç politika çok fazla (azaltılmalı)

8 Siyaset-84'te yazı-görsel malzeme (fotoğraf, resim, karikatür...) dengesi nasıl?
- ☐ Yazılar çok uzun, daha fazla görsel malzemeyle bezenmeli.
- ☐ Çok fazla fotoğraf, desen, resim vb. var, yazıya daha çok yer verilmeli
- ☐ Var olan denge bence iyi

9 Siyaset-84'ün devamlı bölümleri iyi mi (sürmeli mi)?
- ☐ İncir Çekirdeği iyi/kötü
- ☐ Haftanın Portresi iyi/kötü
- ☐ Hatfanın Fotoromanı iyi/kötü
- ☐ Dünya Kulisi iyi/kötü
- ☐ TBMM Tutanaklarından iyi/kötü
- ☐ Eski-Yeni Çizgiler iyi/kötü
- ☐ Arşiv Konuşuyor iyi/kötü
- ☐ Anket Defteri iyi/kötü

10 ve 11. sorular Siyaset-84'ü fazlaca okuyanlar için:

10 Siyaset-84'ü ne kadar zamanda okuyorsunuz?
- ☐ Dergi gibi, hafta boyunca kısım kısım
- ☐ Bir günde okuyabildiğim kadarını okuyorum, gerisi kalıyor
- ☐ Bazı bölümleri hemen (pazartesi) okuyorum, gerisini birkaç günde

11 Siyaset-84'ü nasıl okuyorsunuz?
- ☐ Tümünü okumaya çalışıyorum
- ☐ İçindekilere bakıp seçtiklerimi okuyorum
- ☐ Sadece başlıklarına, alt başlıklara bakıyorum.
- ☐ Sadece başlıklara bakıyor, arasıra bir iki yazı okuyorum
- ☐ Sürekli bölümleri mutlaka okuyorum
- ☐ Sürekli bölümlerin pek azını okuyorum, hemen yazılara geçiyorum

(Not: Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

12 Siyaset-84'ün güncellikle ilişkisi:
- ☐ Yazılar genellikle güncel gelişmelerle bağlantısız, bu kötü
- ☐ Güncel gelişmelere haddinden fazla bağımlı kalınıyor
- ☐ Var olan denge iyi
- ☐ Denge, güncellikten yana değiştirilmeli
- ☐ Güncelliğe daha az önem verilmeli, gazetelerden edinilmeyen bilgilerin aktarılmasına öncelik tanınmalı

13 Siyaset-84'ü saklıyor musunuz?
- ☐ Bazı sayılarını saklıyorum
- ☐ Biriktiriyorum, ciltleteceğim
- ☐ Bir miktar biriktirdim, düzensiz olarak
- ☐ Okuyup atıyorum

Sizden cevap istediğimiz sorularımız bu kadar. Aşağıdaki bölümü de doldurun ya da yanlış verilerin üzerini çizin lütfen...

Yaşınız:
Mesleğiniz / Okulunuz:
Öğrenim düzeyiniz:
Kadın / erkek:
Evli / bekâr.
Oturduğunuz kent (ilçe, köy):

.....

.....

.....

.....